Strategija razvoja

MESTNE OBČINE NOVO MESTO

2015 »» 2030

Marec 2018

KAZALO

1. UVOD 9
1.1. Izhodišča za pripravo strategije 9
1.2. Namen in cilji Strategije razvoja MO Novo mesto do leta 2030 11
1.3. Metodologija in postopek priprave strategije 11
1.4. Vključenost javnosti v pripravo dokumenta 12

2. MESTNA OBČINA NOVO MESTO 13
2.1. Skozi zgodovino ideje spreminjamo v dejstva 13
2.2. Mestna občina Novo mesto danes 15
2.3. Kje je MO Novo mesto v primerjavi z drugimi? 16

3. PRIHODNOST MESTNE OBČINE NOVO MESTO 17
3.1. Opredelitev razvojnih izzivov 17

4. VIZIJA MESTNE OBČINE NOVO MESTO 2030 24

5. TRIJE TEMELJNI RAZVOJNI STEBRI 25

6. RAZVOJNA PODROČJA ZA VIŠJO KAKOVOST BIVANJA IN DELA 26

7. SPREMLJANJE STRATEGIJE 61

KAZALO SLIK

Slika 1: Čisto in zdravo okolje 27
Slika 2: Varen, okolju prijazen promet 30
Slika 3: Prijazen, varen, zdrav prostor 34
Slika 4: Energetski razvoj občine 37
Slika 5: Dostopna digitalna infrastruktura 39
Slika 6: Učinkovit izobraževalni sistem 42
Slika 7: Prepoznaven in pester kulturni program 45
Slika 8: Gibalno aktivni občani 48
Slika 9: Kakovostno življenje občanov 50
Slika 10: Pogoji za uspešno gospodarstvo 53
Slika 11: Dvig prepoznavnosti in obiska Novega mesta 56
Slika 12: Lokalna samooskrba in povečanje števila dejavnosti na podeželju 59

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Kazalniki za področje okolje in prostor 28
Preglednica 2: Kazalniki za področje promet 32
Preglednica 3: Kazalniki za področje življenjski prostor 36
Preglednica 4: Kazalniki za področje energetika 38
Preglednica 5: Kazalniki za področje elektronske komunikacije 40
Preglednica 6: Kazalniki za področje izobraževanje 44
Preglednica 7: Kazalniki za področje kultura 46
Preglednica 8: Kazalniki za področje šport 49
Preglednica 9: Kazalniki za področje zdravstvo in sociala 52
Preglednica 10: Kazalniki za področje gospodarske družbe in podjetništvo 55
Preglednica 11: Kazalniki za področje turizem 58
Preglednica 12: Kazalniki za področje kmetijstvo 60

SEZNAM KRATIC

ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje
BDP	Bruto domači proizvod
CeROD	Center za ravnanje z odpadki Dolenjske
CPS	Celostna prometna strategija
EU	Evropska Unija
IKT	Informacijska komunikacijska skupina
JPP	Javni potniški promet
KS	Krajevna skupnost
LEK	Lokalni energetski koncept
MBO	Mehansko-biološka obdelava
MČN	Mala čistilna naprava
MO Novo mesto	Mestna občina Novo mesto
MONM	Mestna občina Novo mesto
MPE	Male plinske elektrarne
MPP	Mestni potniški promet
MSP	Malo in srednje veliko podjetje
NM	Novo mesto
NVO	Nevladne organizacije
OP	Operativni program
OPN	Občinski prostorski načrt
OPPN	Občinski podrobni prostorski načrt
OŠ	Osnovna šola
OVE	Obnovljivi viri energije
PGD	Projekt za pridobitev gradbenega dovoljenja
PM10	Trdi delci
pr. n. š.	Pred našim štetjem
PZA	Postajališče za avtodome
PZI	Projekt za izvedbo
RRP JVS	Regionalni razvojni program regije Jugovzhodna Slovenija
SPRS	Strategija prostorskega razvoja Slovenije
SR MONM	Strategija razvoja Mestne občine Novo mesto
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
TPG	Toplogredni plin
URE	Učinkovita raba energije
VDC	Varstveno dnevni center

PRIHODNOST MESTNE OBČINE NOVO MESTO KOT JO VIDIJO PREBIVALCI IN ZAINTERESIRANA JAVNOST

Vsaka strategija je vedno najprej ideja boljše prihodnosti. Pozneje postane tudi pot, ki kaže, kako doseči boljšo prihodnost. Če gre za strategijo, ki jo sprejema lokalna skupnost, je doseganje boljše prihodnosti vedno odvisno od pripravljenosti deležnikov, da hodijo po skupni poti. Strategijo bomo lahko uresničevali skupaj, saj s prebivalci in zainteresiranimi javnostmi delimo ideje boljše prihodnosti.

V okviru javne razprave in tematskih delavnic so udeleženci in udeleženke jasno predstavili želje in pričakovanja za leto 2030.

ŽUPAN O VIZIJI MESTNE OBČINE NOVO MESTO DO LETA 2030

Spoštovani občanke in občani,

naša naloga, pravica in dolžnost je, da poznamo pot, po kateri bomo kot lokalna skupnost hodili v naslednjih letih. Celovito strateško planiranje je zahteven, vendar nujen proces, ki mora upoštevati številne manj in bolj predvidljive dejavnike. Glede na to, da pripravo strategije zaključujemo v Štukljevem letu, ki je v našem mestu v znamenju športa, je morda na mestu vzporednica iz športnega sveta. Športniki svoj trening načrtujejo v kratkih in dolgih ciklih. Pred nami je Strategija razvoja Mestne občine Novo mesto 2015–2030. Petnajstletno obdobje, ki ga zajema strategija, lahko tako razumemo kot dolgoročni okvir, v katerem pa se bodo izvajali vsakokratni projekti in aktivnosti.

V tem pogledu lahko štiriletni mandat, ki ga končujemo v letošnjem letu, vzamemo za uspešno »prvo krajše obdobje«, na katerem lahko gradimo prihodnost. V tem časovnem okviru smo občutno dvignili uspešnost pridobivanja evropskih in državnih sredstev, kar je nujno izhodišče za izvedbo večine razvojno pomembnih projektov, ki lahko pripomorejo k izboljšanju kakovosti življenja v našem mestu. Mestu, ki ga na veliko področjih zaznamujejo nasprotja. Mestno naselje in podeželska okolica. Bogata kulturna dediščina in usmerjenost v prihodnost.

Glavni pogled našega načrtovanja mora biti usmerjen v občane oziroma graditi je treba od občanov navzgor. Želimo si postati lokalna skupnost, kjer se vse storitve povezujejo na način, da nam lajšajo življenje. Pa naj gre za milijonski projekt hidravličnih izboljšav, ki nam zagotavlja zanesljivo in kakovostno vodooskrbo in zaradi katerega nam ni več potrebno prekuhavati vode: kolesa, dostopna prek avtomatskega sistema za izposojo koles GONM; ali za ureditve oglasnih desk krajevnih skupnosti. Izpostavljen je zgolj delček kompleksnega kolesja, ki na koncu sestavlja našo lokalno skupnost – skupnost nas, občank in občanov.

Od začetka priprave smo si prizadevali, da bi bila Strategija živ presek časa, zato smo tudi v dosedanjem procesu skušali vključiti vso zainteresirano javnost, zbrati vse merodajne podatke in jim dati pomen ter na tej podlagi določiti realno dosegljive razvojne cilje za naslednjih petnajst let.

Do leta 2030 si želimo nadaljevati po poti do pametne, vključujoče in trajnostne občine, ki omogoča spodbudno okolje za delo, bivanje in druženje. V ta namen smo določili tri razvojne stebre: okolje in prostor, družbene dejavnosti ter gospodarske družbe in podjetništvo.

Smo na pravi poti in lahko upravičeno pričakujemo, da bomo leto 2030 pričakali v življenjski formi, ki nam bo omogočala doseganje rezultatov, na katere bomo ponosni.

Gregor Macedoni,

župan Mestne občine Novo mesto

1. UVOD

Uresničitev potencialov za razvoj je temeljna pravica in hkrati prednostna naloga organov mestne občine v okviru urejanja in opravljanja javnih zadev v korist lokalnega prebivalstva, pri čemer se stremi k zmanjševanju socialno-ekonomskih razlik ter kvalitetnemu bivalnemu okolju. Mestna občina Novo mesto (v nadaljevanju MO Novo mesto) vse od ustanovitve skrbi za razvoj, s tem namenom sprejema dokumentirane odločitve: vse od rednih proračunov, načrtov razvojnih programov, prostorskih aktov, splošnih predpisov pa do posebnih razvojnih dokumentov na ravni strategij in programov. MO Novo mesto ima sprejeto vrsto razvojnih dokumentov, ki so zahtevani s posebnimi predpisi, zahtevani kot pogoj za pridobivanje sofinanciranih ali nepovratnih virov države, evropskih virov ali pa so odziv na posebne potrebe, ki se pojavijo pri razvoju. Nekateri dokumenti so celoviti, obravnavajo več povezanih področij, drugi so tematsko usmerjeni v reševanje določenega problema.

Skupnega povezujočega pogleda na bodoči razvoj MO Novo mesto kot celote pa ne daje noben od sprejetih dokumentov.

Danes vemo, da je za urejanje in upravljanje lokalnih zadev v korist lokalnega prebivalstva treba bistveno izboljšati vidik učinkovitega upravljanja. Čeprav MO Novo mesto ni podjetje, je nekatere managerske ukrepe, ki prevladujejo v zasebnem sektorju, smiselno uporabiti za učinkovitejše upravljanje javnih zadev. Na prvem mestu je povezano in celovito oblikovanje ciljev in strategij, podprtih z merjenji rezultatov.

Zato MO Novo mesto potrebuje celovito strategijo razvoja za obdobje, ki presega načrtovanje razvojnih programov (4 leta) in za obdobje daljše od evropske perspektive (7 let).

Strategija obravnava MO Novo mesto kot celoto: tako podeželje, pomembnejša lokalna središča kot samo mestno središče Novo mesto. Ločnica med podeželskim ruralnim in urbanim območjem občine je zelo majhna. Le s sinergijo med obema območjema bomo lahko dosegli blagostanje vseh občanov. Strategija razvoja Mestne občine Novo mesto (v nadaljevanju SR MONM) v središče postavlja kakovostno življenje za vse občane in občanke.

SR MONM mora postati do leta 2030 ključna sestavina in instrument vključujočega razvoja, kjer prebivalci in interesne skupine, posebej pa razvojno prikrajšane skupine izrazijo svoj interes glede svojih potreb, želja in pričakovanj. **Strategija je hkrati dokument, ki raznolike interese povzame tako, da s poudarjanjem javnega interesa in javne etike daje zadostno prednost javnim pred zasebnimi interesi.** SR MONM pomeni nov krovni razvojni okvir MO Novo mesto, ki ga določajo vizija, pregled trenutnega stanja, pa tudi globalni/lokalni izzivi in trendi.

1.1. Izhodišča za pripravo strategije

SR MONM je zastavljena izrazito **strateško in dolgoročno**, prav zato je naravnana **na uresničevanje Politike EU 2020**, ki govori o trajnostnem, vključujočem in pametnem razvoju. Pri zasnovi razvojnih izzivov in treh temeljnih razvojnih stebrov smo se opirali tudi na **Urbano agendo za EU**, ki je okvir za boljše usklajevanje politik, akterjev in deležnikov upravljanja ter za boljše razumevanje razvoja mest, in na **Strategijo razvoja Slovenije 2030**. Urbano agendo EU smo vključevali skozi področja: kakovost zraka, stanovanja, krožno gospodarstvo, urbana mobilnost, energetska tranzicija in trajnostna raba prostora. Prek naštetih dimenzij, ki smo jih izpostavili tudi v SR MONM, se bo **okrepil pomen urbane dimenzije v lokalnem okolju**. Cilj strategije je koristiti **ves potencial našega urbanega področja** in s tem lažje doseči strateške cilje evropske unije. Zakonodaja EU in izvajanje le-te se prične na lokalnem nivoju, kar pa je

velikokrat oteženo, saj se občine soočajo z izzivi, ki jih na najvišjem zakonodajnem nivoju niso predvideli. Prav zato, da bi najhitreje prišlo do rezultatov za lokalno prebivalstvo, Urbana agenda EU predvideva sodelovanje ključnih deležnikov. Trije temeljni razvojni stebri so v skladu **z Leipziško listino o trajnostnih evropskih mestih**, ki obravnava vse najpomembnejše vidike urbanega razvoja (zlasti gospodarski, okoljski, socialni, prostorski in kulturni vidik), da zagotovi preudarno upravljanje mest in preudarno urbano politiko. Za reševanje vse bolj zapletenih izzivov na urbanih območjih je pomembno, da MO Novo mesto sodeluje z lokalnimi skupnostmi, civilno družbo, podjetji in institucijami znanja, ki so sodelovale pri samem snovanju strategije. Strategija razvoja Slovenije 2030 je usmerjena v zagotavljanje kakovosti življenja vseh skozi strateške usmeritve (vključujoča, zdrava, varna in odgovorna družba, učenje za in skozi vse življenje, visoko produktivno gospodarstvo, ki ustvarja dodano vrednost za vse, ohranjeno zdravo naravno okolje in visoka stopnja sodelovanja, usposobljenosti in učinkovitosti upravljanja), katere skozi tri-stebrni sistem podpira tudi SR MONM.

SR MONM sledi **Strategiji prostorskega razvoja Slovenije** (v nadaljevanju SPRS), saj je z namenom razvoja policentričnega razvoja usmerjena v spodbujanje razvoja središč nacionalnega pomena, zagotavljanje funkcijske in infrastrukturne povezanosti z drugimi naselji ter zaledjem. V SPRS je z namenom večanja konkurenčnosti mest in regij v evropskem prostoru predviden nadaljnji razvoj regionalnih razvojnih con za proizvodne in storitvene dejavnosti, zato se tudi MO Novo mesto predvideva ureditve gospodarskih con, ki so regionalnega in celo širšega pomena. Ob upoštevanju SPRS se je za razvoj Novega mesta predvidelo številne ukrepe namenjene kakovostnemu razvoju in prostorske privlačnosti mesta. Strategija spodbuja medsebojno dopolnjevanje funkcij podeželskega in urbanega območja ter z ukrepi na več področjih spodbuja preudarno rabo naravnih virov. Pri snovanju strategije so bile upoštevane naravne omejitve, z ukrepi na socialnem področju pa daje močan poudarek kulturni raznovrstnosti in bogati tradiciji Novega mesta.

Pri pripravi SR MONM se je pri oblikovanju ukrepov na področju prometa sledilo splošnim ciljem **Strategije razvoja prometa v Republiki Sloveniji** (v nadaljevanju SRPRS), in sicer z vidika izboljšanja mobilnosti in dostopnosti, izboljšanja prometne varnosti in varovanja, zmanjšanja porabe energije, zmanjšanja stroškov uporabnikov in upravljavcev ter zmanjšanja okoljske obremenitve.

Regionalni razvojni program regije Jugovzhodna Slovenija (v nadaljevanju RRP JVS) 2014–2020 je osnovni strateški dokument regije z izdelano razvojno vizijo regije, razvojno specializacijo, specifičnimi cilji in ukrepi za njihovo izvajanje. V RRP JVS je vključenih 5 prioritetnih področji: gospodarstvo, človeški viri, infrastruktura, podeželje in turizem. Za vsako od teh področij so izdelani prioritetni projekti, kar je skupaj 25 pomembnejših regionalnih projektov z ovrednotenjem in terminskim planom za njihovo izvedbo. **V strategiji smo le-ta področja strnili na tri področja: gospodarstvo, okolje in prostor ter družbene dejavnosti.** Pri oblikovanju ciljev strategije MO Novo mesto se je sledilo viziji regije JV Slovenije, ki želi postati prepoznavna kot*: »Izvozna, odprta, povezana in trajnostno odgovorna regija«* in strateškim razvojnim ciljem.

Strategija je skladna tudi s sprejetimi občinskimi akti:

- Občinski prostorski načrt,
- Energetski koncept Mestne občine Novo mesto,
- Odlok o načrtu za kakovost zraka na območju Mestne občine Novo mesto,
- Strategija reševanja romske tematike v Mestne občine Novo mesto za obdobje 2013-2020,
- Strategija športa v Mestne občine Novo mesto 2010-2020,
- Celostna prometna strategija Mestne občine Novo mesto,
- Strategija na področju mladih v Mestne občine Novo mesto do leta 2020,

- Občinski program varstva okolja – OPVO,
- Strategija razvoja turizma v Mestne občine Novo mesto 2015 – 2020.

1.2. Namen in cilji Strategije razvoja MO Novo mesto do leta 2030

MO Novo mesto je pristopila k pripravi razvojne strategije zaradi celovitega pristopa, ki bo zagotavljal trajnostni, gospodarski, socialni in okoljski razvoj. SR MONM je dokument, ki temelji na trendih in izzivih regionalne, nacionalne, evropske in globalne ravni. Lokalno in širše poslovno območje, v katerem deluje občina, se spreminja, ob tem se spreminjajo tudi pričakovanja in vrednote občanov, podjetij, organizacij in civilne družbe do lokalne skupnosti. Cilji SR MONM so dolgoročne prioritete razvoja MO Novo mesto tako z vidika usklajevanja med različnimi področji delovanja kakor tudi med nosilci razvoja. Osrednji cilj je **kakovostno življenje** za vse občane in občanke, ki ga je mogoče doseči z uravnoteženim gospodarskim, družbenim in okoljskim razvojem. Kakovostno življenje na ravni posameznika v MO Novo mesto moramo v prihodnosti izraziti v kvalitetnem izobraževanju, priložnostih za delo in ustvarjanje, v dostojnem domu in urejenih bivanjskih razmerah, v varnem in aktivnem ter zdravem življenju, kjer se lahko vsak občan oziroma občanka aktivno vključuje v demokratično odločanje in soupravljanje družbe.

1.3. Metodologija in postopek priprave strategije

Priprava strategij lokalnih skupnosti ni zakonsko predpisana. Je pa strategija dokument, ki je nastal v skladu s smernicami priprav strateških dokumentov, z jasno opredeljeno vizijo, cilji in ukrepi za dosego zastavljenih ciljev. Glede na to, da je strategija zastavljena dolgoročno, v veliki meri pa je tudi vizionarska, je bila priprava dodaten izziv za pripravljavce. Ključne izzive mesta, prepoznane v času priprave Trajnostne urbane strategije (promet in trajnostna mobilnost, oživljanje mestnega jedra, revitalizacija mestnih sosesk, trajnostna urbana raba zelenih površin, dostopna stanovanja za vse), je bilo potrebno nadgraditi z novimi izzivi tako s tistimi, ki presegajo mestno območje, kot s tistimi, ki presegajo časovni okvir.

V prvi fazi se je izdelala analiza stanja in pripravila čim bolj popolna ter aktualna slika potreb na terenu. Analiza je služila kot pripomoček pri nadaljnjih usmeritvah in priporočilih za razvoj. S tem namenom je bila analiza stanja MO Novo mesto razdeljena na šest tematskih sklopov, ki zajemajo celotno stanje v občini**:**

- **osnovni podatki o občini**
- **gospodarska dejavnost občine,**
- **prostor MO Novo mesto,**
- **skrb za okolje,**
- **družbene dejavnosti,**
- **proračunska analiza MO Novo mesto.**

Analiza stanja se je izvedla na podlagi veljavne zakonodaje in takrat izdelanih strateških dokumentov občine ter s statističnimi podatki tovrstnih portalov s statističnimi podati.

Na osnovi izdelane analize in prve javne razprave smo opredelili cilje, ki se jih bo znotraj posameznih prioritetnih področij (**Okolje in prostor, Družbene dejavnosti, Gospodarske družbe in podjetništvo**) tekom izvajanja strategije tudi doseglo. Cilje se je nato kvantificiralo in oblikovali so se kazalniki do leta 2030. **Ti so morali biti ambiciozni, vendar še vedno realni in dosegljivi.**

V nadaljevanju smo oblikovali ukrepe, s pomočjo katerih se bo dosegalo zastavljene cilje in omogočilo uresničevanje kazalnikov. Znotraj posameznih ukrepov so prepoznane investicijske aktivnosti in programi, s katerimi se nato ukrepe uresničuje. Ukrepe smo oblikovali s pomočjo strokovnega znanja sodelavcev MO Novo mesto in strokovne javnosti. Upoštevali smo tudi pripombe širše javnosti, ki so bile podane tekom priprave dokumenta.

Predlog dokumenta je sedaj v fazi javne obravnave, ki bo potekala od 19. marca 2018 do 16. aprila 2018.

Po zaključku javne obravnave se bomo opredelili do pripomb in pripravili čistopis dokumenta. Čistopis dokumenta bo v sprejem predlagan Občinskemu svetu MO Novo mesto.

1.4. Vključenost javnosti v pripravo dokumenta

MO Novo mesto je želela, da bi strategija nastala s **konsenzom strokovne in širše javnosti, zato je bila le-ta** vključena v vseh fazah izvedbe priprave strategije.

Pred začetkom priprave smo **javnost prek družbenih medijev in spletne strani MO Novo mesto obvestili o začetku** priprave strateškega dokumenta ter načinu priprave in terminih delavnic.

Za pripravo strategije je bila imenovana delovna skupina, ki se je sestajala na mesečnih sestankih in po potrebi tudi večkrat mesečno. Naloga delovne skupine je bila analizirati obstoječe stanje in vse do sedaj sprejete strateške dokumente na nivoju občine. V samo analizo so posamezni člani skupine vključevali tudi druge institucije (nevladne organizacije (v nadaljevanju NVO), javna podjetja in zavode občine, gospodarsko in obrtno zbornico, fakultete, ipd.) in z njimi izvedli delavnice, okrogle mize in ciljne sestanke. Skupaj so se oblikovala stališča, **ki so bila nato še prediskutirana s širšo javnostjo na delavnicah.**

V teku priprave smo poleg **delavnic s strokovnjaki organizirali tudi dogodke oziroma delavnice namenjene širši javnosti.** Na delavnicah smo širši javnosti in novinarjem predstavili analizo stanja in ključne vsebine strategije. Na osnovi predstavljenega osnutka smo nato vsem zainteresiranim dali čas, da na elektronski naslov podajo še svoje pripombe pisno. Vse predloge smo obravnavali in jih tudi smiselno upoštevali. Za vse delavnice in dogodke smo vodili liste prisotnosti in zapisnike.

Po izvedenih delavnicah je bila delovna verzija SR MONM objavljena na spletni strani MO Novo mesto, kjer se je širšo javnost pozvalo k podaji pripomb, idej, opažanj in predlogov na elektronski naslov strategije@novomesto.si. V pripravo strategije so se tako aktivno vključile nevladne organizacije, ki so bile zelo konstruktiven sogovornik pri pripravi dokumenta. Prispeli predlogi so se obdelali in vključili v gradivo strategije.

Predlog dokumenta je sedaj v fazi javne obravnave, ki bo potekala od 19. marca 2018 do 16. aprila 2018. V tem obdobju ima širša javnost možnost vpogleda v dokument in podati svoje pripombe.

2. MESTNA OBČINA NOVO MESTO

2.1. Skozi zgodovino ideje spreminjamo v dejstva

Prebivalci Novega mesta in širšega mestnega območja s podeželjem so se vedno spopadali z izzivi, ki so jih prinesla različna časovna obdobja, a skozi zgodovino so se izkazali kot **samozavestni, vizionarski in kulturno edinstveni**. Kot je zapisal Ivan Vrhovec leta 1891 v knjigi Zgodovina Novega mesta: *»Zgodovina Novega mesta se je vršila na tihem. Mnogo bridkih ur je šlo mimo njega, meščani so nosili marsikatero težko breme in prebili marsikatero hudo revo, o kateri se še zunaj njihovega mestnega obzidja ni zvedelo, kaj šele po širokem svetu, a zato ni bila nič manj bridka.«* Zgodovina MO Novo mesto in mejniki le-te so vsi tisti tihi napori, s katerimi se je kljubovalo izzivom, ki so današnji generaciji nepredstavljivi. Kljub temu pa to ne pomeni, da MO Novo mesto ni prehodila težke poti do sedanjega statusa enega izmed najmočnejših gospodarskih središč v Sloveniji. **Izzivi so prinašali nevarnosti, a tudi nove priložnosti ter ideje, ki se jih je vedno prepoznalo in spremenilo v dejanja** *(prav tam).*

Spretnosti tukajšnjih prebivalcev so se pokazale že v času starejše železne dobe **jugovzhodne alpske halštatske kulture** (prvo tisočletje pr. n. š.). Osnovo njihovega gospodarstva je predstavljalo železarstvo, kmetijstvo pa tudi taljenje stekla in oblikovanje živopisnih steklenih jagod, ki se jih je že izvažalo v druge konce Evrope. Prestižni izdelki Dolenjskih mojstrov so sooblikovali Evropsko kulturno podobo in izdatno prispevali v zakladnico evropske kulturne dediščine[1]. V času preseljevanja ljudstev so v prvem tisočletju to območje naselili **Slovani,** od leta 1200, so se skoraj tristo let kot fevdalni lastniki ozemlja menjavale velikaške rodbine, leta 1335 pa se tu ustalijo Habsburžani. **7. aprila 1365** je bila podpisana listina, s katero je Rudolf IV. Habsburški Novemu mestu podelil mestne pravice in ga poimenoval po sebi Rudolfswert[2].

V srednjeveškem obdobju so se meščani ukvarjali z neagrarnimi dejavnostmi in se postavili ob bok srednjeveškim središčem v Ljubljani, Kranju in Kopru. Novo mesto je dobilo **Gimnazijo že leta 1746,** ki je omogočila pridobivanje znanja po osnovni šoli. **19. stoletje** je s francoskim upravljanjem mesta pustilo pečat na tehničnem, gospodarskem in družbenem dogajanju v mestu, prišlo je do **narodnega prebujanja**. **19. novembra 1886** so se odprla vrata kmetijske šole Grm, ki je izobraževala umne gospodarje kmetij[3]. Ustanavljala so se **številna narodna društva (narodna čitalnica, sokolsko društvo, gasilsko društvo, glasbena matica),** kjer so se meščani srečevali, ustvarjali na različnih področjih in moralno ter finančno podpirali idejo slovenstva, osrednji prostor teh srečevanj pa je leta **1873 postal Narodni dom**. Slovenci so jasno in javno pričeli izražati zahtevo po zedinjenju in slovenščino je v javnosti začelo govoriti vse več ljudi. Začetki industrializacije so prišli z **železnico leta 1894**, s čimer je Novo mesto vedno držalo korak z večjimi gospodarskimi središči v Sloveniji.[4]

15. januarja 1894 so Dolenjske novice na 10. strani pod naslovom »Usmiljeni bratje v Kandiji« poročale: *»Mnogo želja imamo Dolenjci; pa le malo se nam jih spolni. (…) Ena najbolj perečih potreb pa je odstranjena z novim letom; spolnila se nam je ena najprisrčnejših želj: dobili smo bolnišnico v Kandiji pri Novem mestu.«*[5]

[1] https://www.visitdolenjska.eu/trzenjske-znamke.html
[2] https://www.novomesto.si/o-novem-mestu/skozi-cas/
[3] Zbornik Grm Novo mesto 130 let
[4] Drozg, 2008. Prispevek h gospodarski geografiji Sloveniji. Univerza v Mariboru.
[5] Gošnik, 1995. Prvih sto let novomeške bolnišnice.

Leta 1905 je Novo mesto dobilo novo mestno hišo – Rotovž na Glavnem trgu, **leta 1908** pa so s hišnih pročelij odstranili vse nemške napise in istega leta je Novo mesto dočakalo **prvo električno luč v Seidlovem mlinu** na reki Krki, leto kasneje pa so se začela dela elektrifikacije.[6] Obetaven razvoj mesta je grobo prekinila **prva svetovna vojna,** zaradi katere so prebivalci obubožali, mlade smrtne žrtve na fronti pa so zaznamovale štiriletno obdobje**.** Povojni čas je reflektiral v duhovnem in ustvarjalnem gibanju novomeške mladine **leta 1920 (Novomeška pomlad)**, ki je pozneje preraslo v prebujevalnico narodne zavesti, ki je Novemu mestu prinesla kulturne in umetniške dogodke izjemnega pomena za zgodovinsko preteklost našega mesta ter kulturno in umetniško dediščino ter mnoge znamenite osebnosti.

Druga svetovna vojna je močno prizadela Novo mesto in njegovo gospodarstvo. Prvo nemško bombardiranje je Novo mesto doživelo 11. aprila 1941, ki je terjalo prve smrtne žrtve civilnega prebivalstva in gmotno materialno škodo. Spomladi in poleti je leta 1942 italijanska vojska obdala mesto z obrambnim sistemom – z žico in utrdbami. Novo mesto je bilo osvobojeno 8. maja 1945, a močno porušeno, s poškodovanimi celimi sklopi stavb v mestnem jedru in z velikim številom človeških žrtev.

Skromna **novomeška industrija je začela obratovati poleti 1945 z razvojem obrtništva in trgovine**. Prva se je začela razvijati tekstilna industrija, zatem pa so nastajala čevljarska, gradbena, lesna, farmacevtska, avtomobilska in elektrotehnična podjetja.

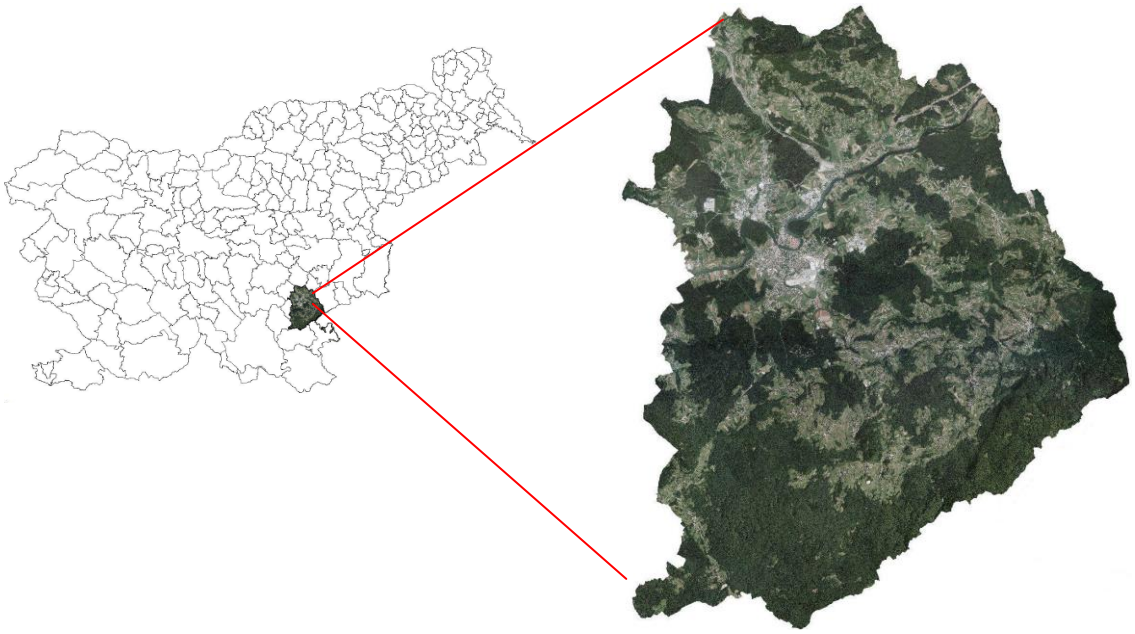
Leta 1958 so meščani in meščanke še vedno okrepljeni s povojnim optimizmom in vero v svojo novo državo sodelovali (sicer tudi prisilno) pri gradnji infrastrukture nove jugoslovanske države - Cesti bratstva in enotnosti, ki **je povezala Ljubljano z Zagrebom**, Novemu mestu pa dala izjemno **gospodarsko izhodišče**, ki je proizvedlo mnoga uspešna podjetja. Globalizacija in industrializacija sta **po letu 1993** močno spremenili usmerjenosti gospodarstva, povečal se je pomen storitvenih dejavnosti – povečal se je delež zaposlenih, spremenila pa se je tudi struktura bruto družbeni proizvod (v nadaljevanju BDP). Kljub procesu deindustrializacije se je industrijska proizvodnja kot pomembna gospodarska dejavnost obdržala vse do danes. Da so Novomeščani in Novomeščanke vizionarji dokazujejo začetki današnjih vodilnih podjetij**. Leta 1954** ustanovljen **Farmacevtski laboratorij Krka** je v začetku zaposloval le devet delavcev (konec septembra 2017 so zaposlovali 10.733 oseb) in istega leta je vizija podjetnika Franja Bulca z drznim Jurijem Levičnikom za vedno spremenila Dolenjsko, ko je iz majhne delavnice **(Industrija motornih vozil - IMV)** zrasla industrija, ki tudi danes daje kruh tisočim. **Leta 1965** so v takratnem IMV sestavili prvo prikolica ADRIA 375.

Novo mesto je v 21. stoletje vstopilo kot osrednje regijsko gospodarsko, upravno, kulturno, versko, izobraževalno in športno središče Dolenjske ter trdno prevzelo vodilno mesto v jugovzhodnem delu Slovenije.

[6] Zbornik 100 let elektrifikacije Dolenjske in Bele krajine (Elektro Ljubljana)

2.2. Mestna občina Novo mesto danes

MO Novo mesto je del statistične regije Jugovzhodna Slovenija. S površino 236 km^2 se po velikosti uvršča na 20. mesto med slovenskimi občinami.

Avtor: K. Kotnik – Demografska študija MONM (2015)

Glede na **število prebivalcev (36.503)** sodi tudi med večje slovenske občine in predstavlja 1,8 % slovenskega prebivalstva (SURS 2016). Obdaja jo osem sosednjih občin. Na zahodu meji na Dolenjske Toplice, Stražo in Mirno Peč, na severu na Mokronog-Trebelno, na severovzhodu na Šmarješke Toplice, na vzhodu na Šentjernej in na jugu Metliko in Semič.

MO Novo mesto je ena izmed enajstih mestnih občin v Sloveniji. Sestavljena je iz **23 krajevnih skupnosti** (Birčna vas, Bršljin, Brusnice, Bučna vas, Center, Dolž, Drska, Gabrje, Gotna vas, Kandija–Grm, Karteljevo, Ločna–Mačkovec, Majde Šilc, Mali Slatnik, Mestne njive, Otočec, Podgrad, Prečna, Regrča vas, Stopiče, Šmihel, Uršna sela in Žabja vas). **MO Novo mesto ima 98 naselij**. Naselje Novo mesto, ki leži ob reki Krki, je središče občine ter upravno, gospodarsko, kulturno in versko središče širše regije jugovzhodna Slovenija.

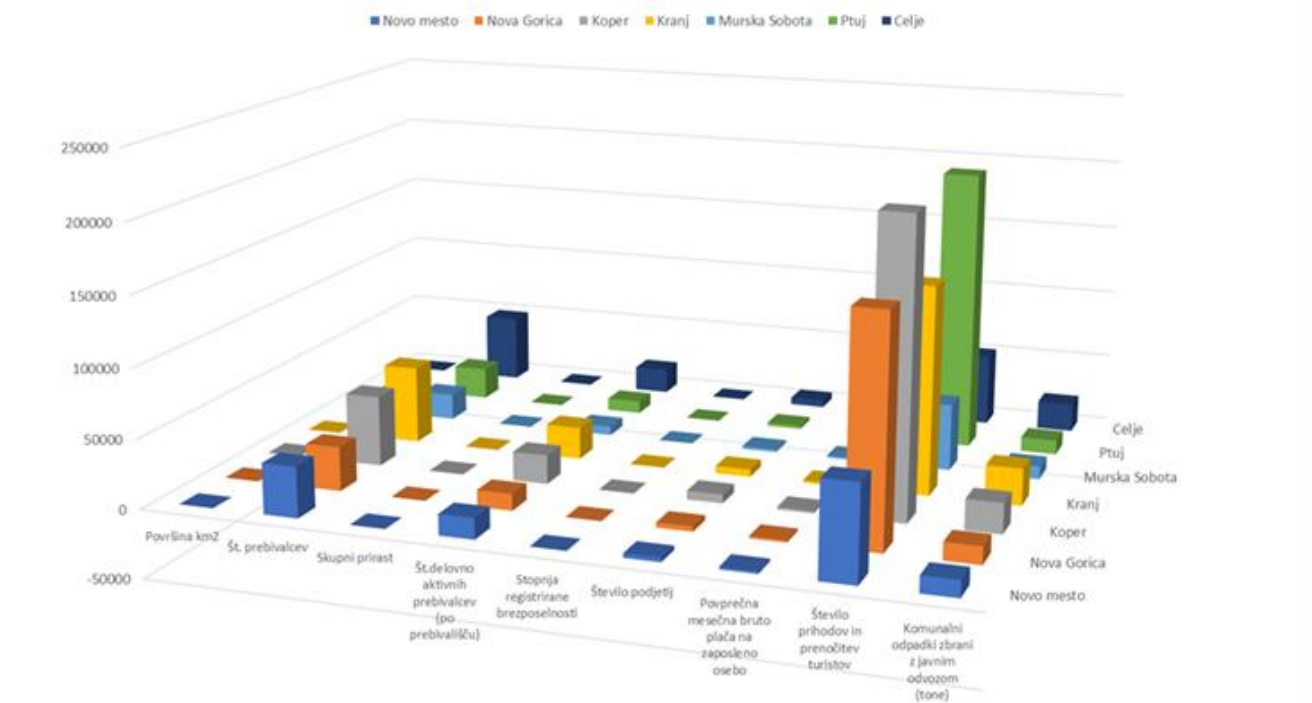
MO Novo mesto predstavlja funkcijsko središče, ki združuje regijsko pomembne upravne, storitvene, zdravstvene, izobraževalne, kulturne in gospodarske storitve. Novo mesto predstavlja tudi največje zaposlitveno območje v regiji, kar sproža dnevne migracije.

Poselitev je razpršena, le 4 naselja imajo več kot 500 prebivalcev, kar je lahko problematično z vidika ekonomske učinkovitosti (odvajanje in čiščenje odpadnih voda), oskrbe s pitno vodo in sistema trajnostne mobilnosti.

Če je še pred desetletjem veljalo, da ima občina slabo prometno povezavo z Ljubljano in zaledjem, ima **danes bolj ugodno strateško lego**, saj tu poteka jugovzhodni krak slovenskega avtocestnega križa. **K boljši prometni navezanosti bo dodatno pripomogla izgradnja južnega dela 3. razvojne osi**.

2.3. Kje je MO Novo mesto v primerjavi z drugimi?

Na podlagi statistično dostopnih podatkov je izdelana primerjava osnovnih podatkov MO Novo mesto z ostalimi mestnimi občinami in Slovenijo. Podatki so iz leta 2016 in javno dostopni na spletni strani Statističnega urada Republike Slovenije.

	Površina km2	Št. prebivalcev	Skupni prirast	Št.delovno aktivnih prebivalcev (po prebivališču)	Stopnja registrirane brezposelnosti	Število podjetij	Povprečna mesečna bruto plača na zaposleno osebo	Število prihodov in prenočitev turistov	Komunalni odpadki zbrani z javnim odvozom (tone)
Novo mesto	236	36.503	129	15062	11,6	3003	1783,1	67825	11948
Nova Gorica	280	31798	12	12092	11,2	3592	1582,38	162366	12707
Koper	303,2	51045	316	20901	9,8	6331	1654,96	212138	21915
Kranj	150,9	56.115	-27	23207	9,1	5360	1601,57	149187	26635
Murska Sobota	64,4	18924	-54	6471	19,2	1901	1484,28	48177	9408
Ptuj	66,7	23129	-7	9045	10,4	2329	1363,03	202706	10400
Celje	95	49077	297	18191	17,3	5127	1527,48	51847	20734

Vir: http://pxweb.stat.si/pxweb/dialog/statfile2.asp

3. PRIHODNOST MESTNE OBČINE NOVO MESTO

3.1. Opredelitev razvojnih izzivov

Kaj bi radi videli, če si predstavljamo MO Novo mesto čez 20 ali 25 let? Gospodarsko cvetoče okolje? Skupnost, ki živi v čistem in zdravem okolju? Ljudi polno mestno jedro in privlačne zelene površine? Kraj, kjer je zagotovljena kvalitetna izobrazba in tehnološki napredek? Da bi postali družba, ki se bo uspešno soočala s številnimi izzivi in dolgoročnimi trendi, ki bodo imeli pomembne posledice; družba, ki bi rada dosegla visoko kakovost življenja za vse občane in občanke, se bo potrebno na le-te odzivati in prilagajati. Hkrati pa je potrebno izzive prej zaznati, saj prinašajo tako nevarnosti kot tudi nove priložnosti.

Demografski izzivi

Za smiselno, uporabno in nenazadnje izvedljivo načrtovanje vseh strateško–razvojnih projektov, je potrebno izhajati iz jasno določene demografske politike, jasno določenih demografskih ciljev, ki vodijo do ekonomskih, socialnih in še kakšnih ciljev ter povečati odgovornost sedanjega prebivalstva do prihodnjih rodov in socialno vzdržne družbe. Na podlagi Demografske študije MO Novo mesto, ki je bila izdelana aprila 2016, se je predvidelo scenarij, da bo leta 2045 v MO Novo mesto živelo 35.791 ljudi ob stopnji rodnosti 1,55. Scenarij je strokovna podlaga oziroma vhodni podatek za pripravo študij, projektov in same SR MONM, cilji katere so varno, zdravo in prijetno bivalno ter delovno okolje, privlačno za obstoječe in nove prebivalce.

Okrepljen razvoj malega podjetništva in ustvarjanje novih delovnih mest z višjo dodano vrednostjo

Število poslovnih subjektov v MO Novo mesto z leti narašča, povečuje se število zaposlenih, največ na račun velikih podjetij. Analiza je pokazala, da je v občini več delovnih mest kot delovno aktivnega prebivalstva, kar je priložnost za znižanje brezposelnosti, ustvarjanje kvalitetnih delovnih mest z visoko dodano vrednostjo na zaposlenega. Podjetja se soočajo s primanjkljajem ustrezno izobraženega kadra, zato je potrebno dati več pozornosti v razvoj kompetenc prihodnosti. Nevarnost za občino predstavlja podpovprečni delež malih in srednje velikih podjetij (v nadaljevanju MSP) v primerjavi s Slovenijo. V času ugodnih gospodarskih razmer to ni težava. Tveganje se pojavi v primeru, da katero od velikih podjetij zaide v poslovne težave. Zato je potrebno že sedaj veliko delati na razvoju MSP. Poleg tega, pa je potrebno še več pozornosti nameniti strategiji Industrije 4.0. (digitalizacija, avtomatizacija, robotika). Mala podjetja imajo velik razvojni potencial, se pa srečujejo s težavo ustreznih površin za širitve. V okolju je zaznana premajhna obveščenost o podjetniških možnostih in majhen delež sodelovanja (med podjetji, podpornim okoljem, izobraževalnimi ustanovami).

Kvalitetne gospodarske površine, ki zagotavljajo uspešnost velikih podjetij in razvoj malega gospodarstva

MO Novo mesto je regijsko središče nacionalnega pomena in ima zelo ugodno strateško lego. Sodi med gospodarsko uspešnejše občine v Sloveniji z izredno izvozno usmerjenim gospodarstvom. Je občina z najvišjo povprečno bruto plačo na zaposlenega v državi in s podpovprečno stopnjo brezposelnosti, kar se odraža v razsežnosti velikih zaposlovalcev (Krka, Revoz, Adria mobil, TPV). Prostorske rezerve za razvoj dejavnosti so zadostne, a komunalno neurejene. Da se potencialni investitorji ne bi usmerili drugam, je potrebno nameniti tem površinam veliko pozornost. Velika priložnost za občino je prostorska umestitev 3. razvojne osi in s tem dodatna krepitev tako nacionalnega kot regionalnega pomena Novega mesta.

Nova delovna mesta na področju kmetijske dejavnosti in povečanje kmetijskih zemljišč v uporabi

Kmetijska zemljišča v celotni občini predstavljajo kar 31,7 % strukture namenske rabe vseh zemljišč, vendar se kaže velik upad rabe najboljših kmetijskih zemljišč za pridelavo hrane. Neugodna je tudi velikostna struktura kmetij. Zaznati je upad kmetijskih gospodarstev, posledica tega pa je nizka stopnja samozaposlitve na kmetijah. Priložnost kmetij je v medsebojnem povezovanju in skupnem nastopu na trgu, ohranjanju avtohtonih sort, tehnoloških posodobitvah na kmetijskih gospodarstvih in dopolnilnih dejavnostih na kmetijah. Nevarnost, ki najbolj preži nad kmetijstvom je nizka dodana vrednost na zaposlenega in nezainteresiranost mladih za kmetovanje.

Povezovanje na več ravneh (turistični produkt, ponudniki, sodelovanje med dejavnostmi)

V MO Novo mesto narašča število nočitev, goste privablja pestro festivalsko in prireditveno dogajanje. Na območju je dobro razvejana mreža dolinskih tras kolesarskih poti, bližina gozdov in rek ter termalnega zdravilišča. Kljub temu je zaznano pomanjkanje sodelovanja med deležniki na področju turizma, zaznan je tudi nizek obisk galerij in muzejev. Mesto ne razpolaga z osrednjim turističnim produktom, ki bi zagotavljal kritično maso turistov in posledično razvoj dopolnilnih turističnih dejavnosti. Bogata zgodovina in arheološka dediščina predstavljata edinstveno priložnost za razvoj osrednje turistične privlačnosti ter prepoznavnega turističnega produkta.

Vzpostavitev ustrezne infrastrukture (ceste, parkirišča, zunanje ureditve)

Turističnemu obisku MO Novo mesto je naklonjena ugodna geografska pozicija ob pomembni tranzitni povezavi Ljubljana–Zagreb, v bližini pa se nahajajo tudi pomembnejša mednarodna letališča (Ljubljana, Zagreb, Trst). Zagotovitev pogojev za razvoj turizma terja ureditev mestnega jedra in širše okolice mesta (nečistoča, parkirišča, slabo vzdrževane stavbe, talne in zelene površine, ulična oprema, pomanjkljiva in slaba javna razsvetljava, moteč promet skozi Glavni trg).

Povečanje lokalne samooskrbe

V MO Novo mesto je bilo leta 2010 5.642 ha kmetijskih zemljišč, od katerih jih je bilo v uporabi kar 5.215 ha na 1.120 kmetijskih gospodarstvih. V zadnjih letih je zaznati dvig ekološkega kmetovanja. Večina kmetijskih gospodarstev pridelke nameni izključno ali pretežno za lastno uporabo, saj v občini prevladujejo majhne do srednje kmetije. Velikih kmetij je le 7,2 % v celotni MO Novo mesto. Razvojna priložnost je v potrebi in ozaveščanju potrošnikov o lokalno pridelani hrani. Da se bo lahko zadovoljilo potrebe trga, je nujno potrebno povezovanje ponudnikov ter odjemalcev.

Varna oskrba s pitno vodo ter urejeno odvajanje in čiščenje odpadnih voda

V MO Novo mesto imamo dobro stanje površinskih voda in ohranjeno naravno okolje. Na območju občine še vedno ni v celoti urejeno odvajanje in čiščenje odpadne vode skladno z Operativnim programom (v nadaljevanju OP) ter nacionalnimi dokumenti (Pravilnik o pitni vodi, Pravilnik o oskrbi s pitno vodo, Uredba o oskrbi s pitno vodo, Zakon o vodah, Vodna direktiva). V MO Novo mesto se še vedno soočamo s pomanjkanjem vodnih virov. Pojavlja se majhen delež priključenih prebivalcev na kanalizacijski sistem, kar je delno posledica visokega komunalnega prispevka delno pa dragi stroški izvedbe priključka na javno kanalizacijsko omrežje zaradi velike oddaljenosti od mesta priključitve in razgibanosti terena, ko je iz tehničnih razlogov potrebno zgraditi tudi črpališča zaradi potrebnega prečrpavanja iz nižje ležečih objektov. Pojavlja se velik delež vodnih izgub in oporečna pitna voda ob večjih deževjih. Za zagotavljanje ustrezne pitne vode je v občini ključni projekt Hidravlične izboljšave, ki je trenutno v teku. V vodarni Jezero in Stopiče za čiščenje surove pitne vode delujeta v skladu s

pričakovanji in zagotavljata bistrost pitne vode pred distribucijo v vodovodno omrežje. Zaključenih je tudi že krepko čez polovico vseh načrtovanih del na cevovodih in vodohranih ter drugih pripadajočih objektih, s katerimi se bo zagotovilo, da bo oskrba prebivalcev s čisto pitno vodo v prihodnje lahko še bolj zanesljiva in kakovostna. Sprejet je tudi OP varstva okolja. Nevarnosti, ki se lahko pojavijo so zakonski roki za gradnjo okoljske infrastrukture, pridobivanje zemljišč in služnosti za izvedbe projektov, intenzivna industrializacija, dodatna ekološka obremenitev okolja.

Še manj obremenjeno in onesnaženo okolje

Načrti MO Novo mesto in javnih komunalnih podjetij so usmerjeni v zagotavljanje najvišje možne stopnje racionalne snovne in energijske izrabe odpadkov ter v varno in za okolje sprejemljivo končno oskrbo odpadkov, s čimer se pomembno prispeva k trajnostnemu in družbeno odgovornemu ravnanju z odpadki v regiji.

Po vseh zapletih v zvezi z investicijo CeROD (II.faza) so se dolenjske, posavske in belokranjske občine dokončno dogovorile glede prihodnjega medobčinskega ravnanja z odpadki. Vseh petnajst občin vključenih v podjetje CeROD ima interes dolgoročno odlagati odpadke na že pred leti zgrajenem in sodobnem odlagališču na Leskovcu.

V naslednjem kratkoročnem obdobju je načrtovana izgradnja manjšega objekta za mehansko-biološko obdelavo (v nadaljevanju MBO) odpadkov, s čimer bo zagotovljena tudi dolgoročna obdelava komunalnih odpadkov za dolenjske in belokranjske občine, navedeno pa bo imelo tudi pozitiven vpliv na kapacitete odlagališča. Za izkoriščanja odlagališčnega plina v energetske namene bo na Odlagališču Leskovec izvedena tudi investicija, ki vključuje postavitev male plinske elektrarne (v nadaljevanju MPE).

Zagotovljen čist zrak

MO Novo mesto leži v kotlini, ima intenzivno industrializacijo, veliko prometno obremenjeno okolje in visoko stopnjo nekvalitetnih individualnih kurišč, zato je prisotna slabša kakovost zraka ter občasno izmerjene vrednosti PM10 nad dovoljeno mejo. Za območje MO Novo mesto je Vlada RS sprejela Odlok o načrtu za kakovost zraka na območju Mestne občine Novo mesto (Uradni lisr RS, št. 49/17), s katerim so bili določeni ukrepi za izboljšanje kakovosti zraka. MO Novo mesto je k predlogom teh ukrepov dala soglasje, zato bo za izvajanje nekaterih ukrepov potrebno zagotoviti finančna sredstva.

Povečanje stopnje energetske učinkovitosti

MO Novo mesto ima vzpostavljeno energetsko knjigovodstvo javnih objektov in javne razsvetljave, iz katerega izhajajo podatki, da le 25 % stavb v javni lasti ustreza splošnim kriterijem učinkovite rabe (80 kWh/m2), 23 % stavb pa ima 2-krat večjo rabo od te vrednosti. Poraba energije za javno razsvetljavo še vedno presega ciljno vrednost. Glede na usmerjenost in podporo EU, bodo lahko izvedeni le določeni investicijski ukrepi, pri čemer bo del objektov (zasebni ali javni objekti) zaradi finančne neudeležbe še vedno ostal energetsko potraten.

Energetska neodvisnost in energetska samozadostnost

Kar 55 % občine predstavljajo gozdna zemljišča, pri čemer je zaznavan nizek delež uporabe obnovljivih virov. Težava, s katero se občina srečuje, so tehnično neprimerna in individualna kurišča. Prebivalstvo se zaradi visokih cen energentov vedno bolj vrača k cenovno in lokalno dostopnim obnovljivim virom (biomasa). Zato je potrebno dvigniti energetsko pismenost in okoljsko ozaveščenost prebivalstva. Zanesljiva, trajnostna in konkurenčna oskrba z energijo je ključnega pomena za razvoj, pri čemer je

dajanje prednosti učinkoviti rabi energije (v nadaljevanju URE) in obnovljivim virom energije (v nadaljevanju OVE) eno od temeljnih načel razvoja energetike. Prednostno povečevanje URE in obenem porabe OVE bo omogočalo zmanjševanje izpustov toplogrednih plinov (v nadaljevanju TGP), kar je tudi del zavez Slovenije v okviru podnebno-energetskega paketa EU in zavez Pariškega podnebnega sporazuma. Še vedno pa so lahko težava neustrezna individualna kurišča in neustrezne izvedbe ukrepov OVE.

Informacijsko tehnološko napredna družba

Pojavlja se visok delež uporabe telekomunikacijskih in spletnih storitev, kar zahteva tudi odprtost in dostopnost javne uprave. MO Novo mesto ima zaradi razpršene gradnje slabo pokritost s širokopasovnimi komunikacijskimi povezavami zunaj mestnega naselja. Ključna priložnost je v Evropski Digitalni agendi, Evropski Direktivi o ukrepih za znižanje stroškov za postavitev elektronskih komunikacijskih omrežij visokih hitrosti in nacionalni zakonodaji (Zakon o elektronskih komunikacijah). Soočamo se s slabim komercialnim interesom za izgradnjo infrastrukture in s tem pomanjkanjem finančnih sredstev za zagotovitev pokritosti s širokopasovnim omrežjem.

Celostno načrtovanje mobilnosti

Način ureditve prometa in mobilnost veliko pove o neki občini. Načrtovanje različnih načinov prevoza, ki koristijo splošni kakovosti življenja za vse prebivalce, je ključno za razvoj uspešne občine. MO Novo mesto se že skozi vsa leta zavzema za uvajanje načinov trajnostne mobilnosti. V letu 2016 se je pristopilo k izdelavi Celostne prometne strategije (v nadaljevanju CPS), ki je bila sprejeta v letu 2017. CPS ureja celostno prometno politiko, njeno izvajanje pa bo pripomoglo k uvajanju konceptov trajnostne mobilnosti. Osnovni cilj trajnostne mobilnosti je zadovoljiti potrebe vseh ljudi po mobilnosti in obenem zmanjšati promet s tem posledično onesnaževanje, emisije toplogrednih plinov in porabo energije. Trajnostna mobilnost je hkrati okoljsko sprejemljiva, socialno pravična in spodbuja razvoj gospodarstva. MO Novo mesto je ena izmed aktivnih občin v okviru aktivnosti Evropskega tedna mobilnosti, kjer sodeluje že od samega začetka in skrbi za ozaveščanje občanov o pomenu trajnostne mobilnosti.

Varne pešpoti in kolesarske povezave

MO Novo mesto, predvsem pa mestno območje ima že uveden sistem pešpoti in kolesarskih poti, ki pa ga je potrebno nadgraditi in povezati v sklenjeno mrežo. Občina ima izrazito reliefno zahteven teren za dnevno rabo koles. Do sedaj je v občini zgrajenih 31,6 km nesklenjenih kolesarskih poti. V okolju so zelo aktivne civilne iniciative, ki spodbujajo peš in kolesarski promet, kar je velika priložnost, da se tovrstne oblike mobilnosti čim bolj aktivirajo med vsemi občani. Skozi območje občine poteka tudi trasa daljinske kolesarske povezave Sava–Krka bike, ki predvideva sklenjeno kolesarsko povezavo skozi celotno Slovenijo. MO Novo mesto se je povezalo s sosednjimi občinami, ki so pristopile k skupnem nastopu in pripravi projektov za ureditev sklenjenih kolesarskih povezav na regijskem nivoju ter tako povezujejo regijsko središče z zaledjem. Za ureditev potrebne manjkajoče infrastrukture so potrebna investicijska sredstva in pridobivanje zemljišč oziroma služnosti za gradbene posege.

Izboljšana prometna infrastruktura za večjo prometno varnost

Razvejana prometna infrastruktura lokalnih in državnih cest je zelo obremenjena. V strukturi prometne infrastrukture po MO Novo mesto predstavljajo velik delež javnih cest občinske ceste. Še vedno je neizgrajen obroč okoli Novega mesta. Javni promet ni celostno povezan, medkrajevni potniški promet je slab, zastarela je železniška infrastruktura. V strnjenih soseskah se pojavlja problem nezadostnega in

posledično nepravilnega parkiranja. Razvojno priložnost za MO Novo mest pomeni prostorska umestitev 3. razvojne osi in ključnih obvoznih cest večjih naselij. Za prvo fazo izgradnje, od avtoceste A2 v Mačkovcu do priključka Revoz so, že predvidena sredstva EU za izgradnjo, ki naj bi bila zaključena do leta 2023. Poleg tega izzive za MO Novo mesto predstavljajo tudi celostna prometna politika, uvajanje konceptov trajnostne mobilnosti, finančne podpore za e-mobilnost in ukrepi za izboljšanje zraka. Velika nevarnost za občino so lahko zamude pri izgradnji 3. razvojne osi, pomanjkanje sredstev iz državnega proračuna, pomanjkanje investicijskih sredstev občine za posodabljanje in zgradnjo nove infrastrukture ter pridobivanje zemljišč oziroma služnosti za gradbene posege.

Boljša pretočnost vodotokov in povezava bregov

Skozi občino poteka veliko vodotokov (Krka s pritoki). Nekateri so v slabem stanju, zato jih je potrebno sanirati. Ob vzpostavitvi premostitvenih objektov in ureditvi brežin so vodotoki v občini lahko ključnega pomena za razvoj območja. Za posamezne ureditve so lahko težava zakonodaja, investicijska sredstva in ureditve pravnih razmerij.

Večja urejenost in organiziranost javnih površin

Novo mesto ima mestno jedro z zelo bogato zgodovino, ki pa je razmeroma prazno in ima neizkoriščen razvojni potencial. Podhranjenost s storitvenimi funkcijami in družbenim življenjem se odraža tudi v soseskah in vaških jedrih. Nujen je celovit pristop k oživljanju mestnega jedra in urejanju ter krepitvi funkcij vasi in sosesk.

Zagotovitev ustreznih stanovanj

Prostih stanovanj in kapacitet za gradnjo novih je v občini še dovolj. Kljub temu, pa je povpraševanje po stanovanjih večje od ponudbe na trgu. Kaže se predvsem interes po nakupu večjih stanovanj. Po podatkih Demografske študije za MO Novo mesto bo v naslednjih 30-tih letih število prebivalcev upadalo in upoštevaje ta vidik, potreb po načrtovanju novih stanovanj ni. Nova stanovanja je potrebno načrtovati zaradi povečanje stanovanjskega standarda in zaradi zastarelega stavbnega fonda. Sočasno je potrebno iskati nove načine za prenovo obstoječega stavbnega fonda. Povečanje potreb po stanovanjih lahko pričakujemo tudi zaradi zmanjšanja gospodinjstev in povečanja števila družin. Gospodarske razmere v MO Novo mesto so zelo dobre, zato je v MO Novo mesto smiselno razvijati in omogočiti privlačno okolje za nove priselitve.

Funkcionalnost zelenih površin

Skozi občino teče reka Krka s pritoki, občina ima razgiban in valovit relief. Občina razpolaga z veliko zelenimi površinami (Marof, Ragov log, Portoval,…) in Gorjanci. Slabo se izkorišča razvojni potencial reke Krke, zelene površine niso ustrezno urejene. Z dobrim urbanističnim načrtovanjem obvodnega prostora in zelenih površin se lahko razvije razvojni potencial. Občina pristopa k vzpostavitvi Arheološkega parka, celovitem oživljanju reke Krke in učinkovitemu, trajnostnemu gospodarjenju s pogorjem Gorjanci.

Dvig kompetenc v občini

Postopno se zvišuje število vpisanih učencev v osnovnošolsko izobraževanje (do leta 2025 naj bi vpis v OŠ rasel, nato pa po letu 2030 upadel - sodeč po demografski študiji). V osnovnih in srednjih šolah so trenutno že na voljo izbirne vsebine, s katerimi lahko učenci in dijaki dostopajo do novih znanj, vendar bomo še naprej otrokom nudili razvoj njihovih kompetenc in sledili razvojnim trendom. Z razvojem

centrov (Mladinski center, varne točke) se mlade lahko intenzivneje vključi v lokalno okolje. Problematika sedanjega časa je lahko odvisnost od elektronskih medijev in socialnih omrežij.

Pridobivanje znanja in spretnosti za kakovostno življenje skozi vsa življenjska obdobja

Prostorski pogoji na področju predšolske vzgoje trenutno zadoščajo potrebam glede na demografska kazalnike. Razvejana mreža vrtcev in OŠ predstavlja kvaliteto bivanja z vidika dostopnosti javnih storitev v bližini kraja bivanja. Obstajajo pogoji za širitev kapacitet - tako prostorskih kot z vidika nadgradnje obstoječih programov.

MO Novo mesto ima zelo razvejano mrežo srednjih, višjih in visokih šol. A se izvajalci izobraževalnih programov in gospodarstvo ne povezujeta dovolj, saj bi lahko dosegli zaposljiv kader, ki ga gospodarstvo potrebuje. Ključno je povezovanje znanosti, izobraževanja in gospodarstva za izmenjavo in prenos znanja. Stopnja izobraženosti med mladimi je visoka, kar je z vidika zagotavljanja potreb gospodarstva, ki bo po napovedih v prihodnje čedalje bolj povpraševalo po visoko izobraženi delovni sili, pozitiven trend.

Na voljo je veliko število programov za pridobitev neformalnih znanj in krepitev osnovnih funkcionalnih znanj, ki so potrebna za udejstvovanje posameznikov na trgu dela, kar pa predstavlja tudi velik finančni izziv (zagotavljanje lastnih sredstev) za izvajalca programov. Selektivno je proba pristopiti k izvedbi programov, ki jih okolje najbolj potrebuje. Pomanjkanje finančnih sredstev lahko povzroči izpad najatraktivnejših programov.

Zdravo in aktivno življenje občank in občanov

Za kakovostno življenje vseh generacij je zelo pomembno zdravo in aktivno življenje skozi celoten življenjski cikel, saj se v MO Novo mesto povečuje delež starejših. Večina občanov je šport prepoznala kot pomemben način preživljanja prostega časa. Sistemsko financiranje športa je v veliki meri odvisno od gospodarstva. Potrebno je prepoznati nove, mednarodne prireditve, ki bodo promovirale šport kot zdrav način življenja med mladimi. MO Novo mesto nima tradicije za organizacijo in izvedbo večje športne prireditve. S tem namenom občina tudi z vsakoletnim razpisom za urejanje vaških igrišč pristopa k urejanju športne infrastrukture. Športna infrastruktura je neurejena in potrebna obnove. Z izgradnjo nove večnamenske dvorane, bazena ipd. se bo športno udejstvovanje mladih še povečalo. Zaradi različnih interesov nosilcev športa bo težko poenotiti prioritete na področju izgradnje športne infrastrukture.

Potencial naravne dediščine in podeželja

MO Novo mesto ima velik delež podeželja, ki je bogat z naravno dediščino. Gre za prostor, ki ga je tekom stoletij ustvaril kmet in kjer se kmetijske in gozdne površine prepletajo z območji naselij. Območje je pretežno ruralno, a so čiste kmetije kljub temu redke. Izrazit vpliv podeželja je ena od razvojnih priložnosti, ki jih MO Novo mesto ima, saj podeželje predstavlja kar dve tretjini njene površine. Naravne danosti podeželja (reka Krka z vsemi njenimi pritoki, okoliški vinorodni griči, rodovitna polja, gozdovi, ipd.) omogočajo dostop do lokalno pridelane hrane, prostor za rekreacijo in preživljanje kvalitetnega prostega časa ter prostor za raznovrstne oblike turistične ponudbe.

Obnova in oživitev bogate kulturne dediščine ter mestnega jedra

Občina je bogata s kulturno dediščino, dediščina v Novem mestu pa temelji predvsem na halštatskem obdobju. Občina ima veliko znanih osebnosti iz pretekle in polpretekle zgodovine. Arheološka najdišča so premalo izkoriščena, kot tudi kulturna dediščina na splošno. Povezati je potrebno kulturno dediščino

in območja z gostinsko ter ostalo turistično ponudbo in razviti nove ter navzven prepoznane kulturno-turistične produkte. Težave so lahko pojavljajo zaradi neusklajenih interesov na področju ohranjanja kulturne dediščine. V okolju so prisotne in aktivne pomembne regijske inštitucije na področju kulture (Knjižnica Mirana Jarca, Dolenjski muzej, Anton Podbevšek Teater, Kulturni center Novo mesto, kot tudi mnoga ljubiteljska društva na visoki kakovostni ravni). Slabost pa je, da imajo našteti veliko nepovezanih in neusklajenih prireditev. Spodbuditi je potrebno zasebno ponudbo v mestnem jedru - v smislu urejanja kulturnih četrti, s katerimi bomo ohranili in oživeli mestno jedro. Nevarnost, ki se lahko odraža je dejstvu, da različne civilne iniciative zaradi ščitenja lastnih interesov, ustavijo oz. vsaj upočasnijo nadaljnji razvoj Novega mesta kot kulturnega središča.

Izvajanje programov o pomenu zdravega življenja kot najpomembnejši obliki preventive

Novo mesto ima regionalni center zdravstvene oskrbe (umeščena Splošna bolnišnica Novo mesto z Urgentnim centrom, Zdravstveni dom). Pomanjkanje se kaže v programih in prostorih na področju pobolnišnične nege, paliativne oskrbe in psihiatrične pomoči. Znotraj regijske bolnišnice je potrebno vzpostaviti enote za paliativno oskrbo in nego po zdravljenju, ki pa tudi na nacionalnem nivoju ni ustrezno rešena.

Trajno vključevanje starejših pri vseh pomembnejših odločitvah občine

Že sedaj se kaže aktivno sodelovanje starejših občanov pri oblikovanju občinskih politik povezanih z aktivnim staranjem. Starejši občani so premalo seznanjeni o vseh oblikah pomoči oz. storitev, ki so jim na voljo. Z večjo povezavo med različnimi inštitucijami, ki nudijo pomoč starejšim, bo možno doseči večji učinek. Zaradi slabe demografske slike in vse večjega staranja prebivalstva obstaja nevarnost pomanjkanja domskih kapacitet.

Aktivno načrtovanje prostorske in stanovanjske politike (neprofitna stanovanja, bivalne enote za ranljive ciljne skupine, varovana stanovanja)

V občini delujejo mreže NVO organizacij na področju vključevanja ranljivih ciljnih skupin in invalidov v družbo. Premalo je bivalnih enot za osebe s posebnimi potrebami, premajhne so tudi kapacitete in neustrezni prostori varstveno dnevnega centra (v nadaljevanju VDC). Za ureditev bivalnih enot in svetovalnih pisarn je treba izkoristiti obstoječe prostorske kapacitete, s katerimi razpolaga občina. Pojavijo se lahko težave zaradi zakonodaje v zvezi z izpolnjevanjem zahtevanih standardov bivalnih enot in birokratske ovire povezane z nastanitvijo ter delom posameznikov.

Kvalitetno življenje za vse občanke in občane

Ključni vzvod za to je ustvarjanje razmer v MO Novo mesto, v katerih bodo vsi ljudje lahko dostojno, enakopravno in odgovorno uresničili svoje danosti z aktivnostmi na različnih področjih. Zato je treba hkrati obravnavati družbene, gospodarske, okoljske, regionalne in kulturne vzroke, ki lahko povzročajo neenakosti in poglabljajo revščino. Za dostojno življenje vseh prebivalcev je pomembno oblikovanje in spodbujanje aktivnosti za obvladovanje revščine ter materialne prikrajšanosti. Poleg sistemov socialne zaščite osrednjo vlogo pri tem ohranja krepitev spoštovanja, strpnosti in sodelovanja. Na tem področju bo potrebno izkoristiti potencial NVO organizacij, ki delujejo na številnih področjih skozi vse leto in delujejo v splošno korist družbe.

4. VIZIJA MESTNE OBČINE NOVO MESTO 2030

»MO Novo mesto je s svojimi naselji pametna, trajnostna in vključujoča občina za bivanje, delovanje ter druženje v regionalnem, nacionalnem in čezmejnem prostoru.«

Obrazložitev vizije:

Na podlagi podanih izhodišč s strani strokovne in širše javnosti se je izoblikovala vizija MO Novo mesto, ki želi **okrepiti položaj MO Novo mesto v regionalnem, nacionalnem in čezmejnem prostoru**.

Kot **pametna občina** se izkazuje v usmeritvi v stalni razvoj na vseh področjih in v uvajanje novih tehnologij tako v močno prisotnem gospodarstvu, okoljskih izzivih, kakor tudi na področju družbenih dejavnosti. S svojim delovanjem in usmeritvami je prijazna okolju ter usmerjena k reševanju okoljskih problemov in **skrbi za trajnostne ukrepe** v dobrobit **kakovosti življenja vseh svojih prebivalcev**. Omogočiti želi **kvalitetno, zdravo, varno in čisto bivalno okolje**, **urejeno infrastrukturo**, zagotoviti **bližino med krajem bivanja in delovnim mestom**, nuditi **dostopne storitve** (zdravstvena oskrba, varstvo otrok, šole, uradi), zagotoviti **možnosti za rekreacijo in druge prostočasne aktivnosti**. S svojimi dejanji poskuša v največji meri **vključevati vse prebivalce in ključne deležnike**, dosegati sporazume med njimi in svoj razvoj usmeriti v še boljšo prihodnost za bodoče rodove, ki bodo čutili pripadnost do MO Novo mesto.

5. TRIJE TEMELJNI RAZVOJNI STEBRI

I. steber: Okolje in prostor

Prednostno področje: **Komunalna infrastruktura in skrb za okolje**

- Strateški cilj 1: *Prebivalcem občine zagotoviti čisto in zdravo okolje*

Prednostno področje: **Promet**

- Strateški cilj 2: *Omogočiti občanom čim bolj kakovostno premoščanje razdalj in pri tem zmanjšati onesnaženost okolja*

Prednostno področje: **Življenjski prostor**

- Strateški cilj 3: *Prebivalcem zagotoviti prijeten in zdrav življenjski prostor, v katerem se počutijo varno*

Prednostno področje: **Energetika**

- Strateški cilj 4: *Omogočiti temeljno oskrbo z energijo in spodbujati njeno učinkovito rabo ter uporabo obnovljivih virov energije*

Prednostno področje: **Elektronske komunikacije**

- Strateški cilj 5: *Vsem prebivalcem občine omogočiti dostopnost do informacij preko elektronskega komuniciranja*

II. steber: Družbene dejavnosti

Prednostno področje: **Izobraževanje**

- Strateški cilj 6: *Na vseh stopnjah izobraževanja prilagoditi oziroma podpreti učni proces tako, da pomembno vpliva na dvig kompetenc posameznikov in s posebno pozornostjo za kadre, ki bodo pozitivno vplivali na gospodarsko rast ter nadaljnji razvoj družbene blaginje v občini*

Prednostno področje: **Kultura**

- Strateški cilj 7: *Omogočiti kulturno udejstvovanje občanov v vseh življenjskih obdobjih in s tem krepiti kulturno identiteto ter prepoznavnost občine kot pomembne destinacije*

Prednostno področje: **Šport**

- Strateški cilj 8: *Šport mora postati pomemben dejavnik v zavesti vsakega posameznika, kot tudi del življenjskega sloga in zdravega načina življenja*

Prednostno področje: **Zdravstvo in sociala**

- Strateški cilj 9: *Zdravo in kreativno življenje v vseh življenjskih obdobjih*

III. steber: Gospodarske družbe in podjetništvo

Prednostno področje: **Gospodarske družbe in podjetništvo**

- Strateški cilj 10: *Zagotavljati pogoje za nadaljnjo uspešnost velikih podjetij in okrepiti malo gospodarstvo ter kompetence zaposlenih*

Prednostno področje: **Turizem**

- Strateški cilj 11: *Dvig prepoznavnosti in povečanje obiska Novega mesta z okolico kot turistične destinacije s poudarkom na trajnostnem razvoju inovativne, doživljajske, aktivne ponudbe dediščinskega in zelenega turizma*

Prednostno področje: **Kmetijstvo**

- Strateški cilj 12: *Večja lokalna samooskrba z zagotovitvijo kakovostnih dobrin kmetijstva in gozdarstva, povečanje števila raznolikih dejavnosti na podeželju in skrb za razvoj socialnega kapitala ter ohranitev identitete podeželja*

6. RAZVOJNA PODROČJA ZA VIŠJO KAKOVOST BIVANJA IN DELA

I. steber: Okolje in prostor

Prednostno področje: Komunalna infrastruktura in skrb za okolje

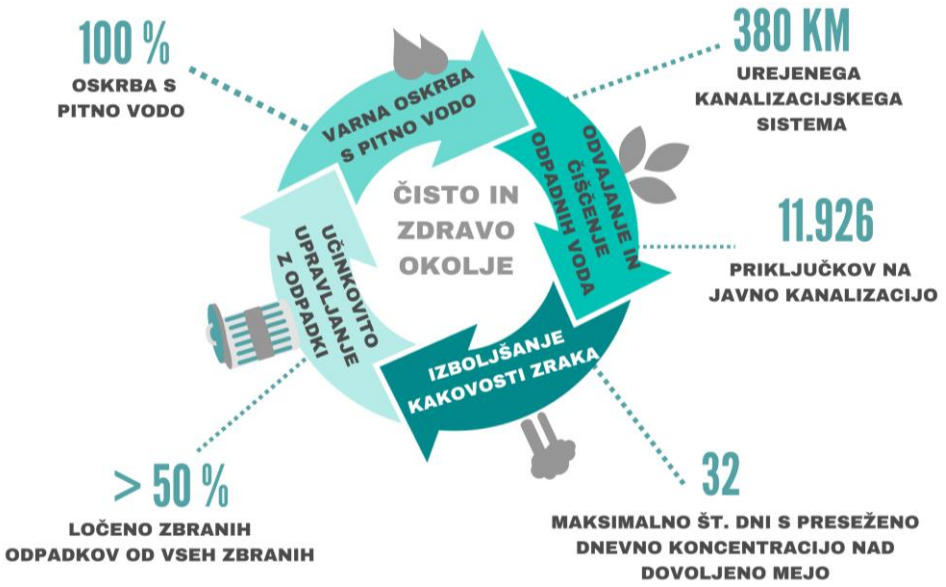

Strateški cilj 1: *Prebivalcem občine zagotoviti čisto in zdravo okolje*

Zdravo življenjsko okolje, čist zrak in kakovost bivanja so ena od prednostnih nalog, ki jih zagotavlja občina svojim prebivalcem. Novo mesto je prijetno življenjsko okolje, zato ga je potrebno ohranjati in skrbeti zanj. V ta namen bo občina zagotavljala sredstva za vlaganja v komunalno infrastrukturo. Ker je MO Novo mesto prepoznana kot območje s povečanim dnevnim deležem PM10 delcev nad dovoljeno mejo, je potrebno izvajati restriktivno politiko spremljanja in izvajanja ukrepov za boljšo kakovost zraka.

Nadaljnji razvoj MO Novo mesto je usmerjen v trajnostni razvoj in v sožitje z naravnim in družbenim okoljem. Upoštevati je potrebno najrazličnejše vidike okoljskih in prostorskih zmogljivosti, ki dopuščajo kvalitetno sobivanje in življenje v občini, zato bomo sledili strateškim usmeritvam, ki smo si jih zadali.

- Vsem prebivalcem občine bomo zagotovili zanesljivo oskrbo z zdravstveno ustrezno pitno vodo.
- Z gradnjo infrastrukture za odvajanja in čiščenje komunalnih odpadnih voda bomo zmanjšali emisije v vodi.
- Poskrbeli bomo za organiziran odvoz odpadkov z urejenim ločevanjem na izvoru.
- Zmanjšali bomo število dni s preseženo dnevno koncentracije PM10 nad dovoljeno mejo in s tem bomo dvignili dvig kvalitete zraka in izboljšali pogoje bivanja občanom.

Slika 1: Čisto in zdravo okolje

Ukrep 1.1.: Zagotavljanje varne oskrbe s pitno vodo in odvajanje ter čiščenje odpadnih voda

Investicijska vlaganja:
- Izgradnja manjkajočih vodovodnih sistemov in naprav za čiščenje vode na zajetjih.
- Zamenjave starih in dotrajanih vodovodnih sistemov (predvsem iz azbestnih cevi).
- Ureditev skupnih novih vodnih virov na območju občine oz. regije.
- Izgradnje manjkajočih kanalizacijskih sistemov.
- Zamenjave starih dotrajanih kanalizacijskih sistemov.
- Izgradnja čistilnih naprav.

Programi:
- Priprava in spremljanje Operativnega program ravnanja z odpadnimi vodami v MO Novo mesto.
- Izdelava in spremljanje plana potrebnih odkupov zemljišč za investicije.
- Spremljanje in izvajanje programa priklopa na vodovodno ter kanalizacijsko omrežje.
- Vzpostavitev subvencioniranja izgradnje malih čistilnih naprav (v nadaljevanju MČN) in črpališč.

Glavni deležniki v aktivnostih: Javno podjetje Komunala Novo mesto.

Naloge MO Novo mesto: izvedba potrebnih investicijskih vlaganj, zagotovitev sredstev za odkupe zemljišč, vzpostavitev finančne sheme subvencioniranja MČN.

Ukrep 1.2.: Učinkovito upravljanje z odpadki

Investicijska vlaganja:
- Izgradnja objekta MBO Dolenjske in Bele krajine.
- Nadgradnja sistema za čiščenje izcedne vode na odlagališču Leskovec.
- Zbiranje in odvoz odpadkov Javno podjetje Komunala.
- Obdelava in odlaganje odpadkov Javno podjetje CEROD.
- Postavitev ekoloških otokov.
- Sanacija črnih odlagališč.

Programi:
- Ozaveščanje prebivalcev o ločevanju odpadkov in srbi za čisto okolje.

Glavni deležniki v aktivnostih: Javno podjetje Komunala Novo mesto, Javno podjetje CEROD.

Naloga MO Novo mesto: izvedba potrebnih investicijskih vlaganj.

Ukrep 1.3.: Izboljšanje kakovosti zraka

Investicijska vlaganja:
- Merilne naprave kakovosti zraka in hrupa.

Programi:
- Spremljanje izvajanja Programa ukrepov iz načrta kakovosti zraka na področju spodbujanja učinkovite rabe energije in obnovljivih virov energije, na področju prometa ter na drugih področjih.
- Spremljanje okoljskih sprememb.

Glavni deležniki v aktivnostih: ARSO

Naloge MO Novo mesto: ozaveščanje prebivalstva, spremljanje meritev, hitra odzivnost na negativne spremembe.

Preglednica 1: Kazalniki za področje okolje in prostor

KAZALNIK	VIR	STANJE		
		2015	2023	2030
Delež vodnih izgub (%)	Komunala NM	18,38	17,50	16,00
Km izgrajenega vodovodnega sistema	Komunala NM	366	373	380
Št. priključkov na javno kanalizacijo	Komunala NM	6.144	7987	7.987
Km izgrajenega kanalizacijskega sistema	Komunala NM	267	347	347
Komunalni odpadki - zbrani z javnim prevozom (kg/prebivalca)	SURS	315	325	330
Delež ločeno zbranih odpadkov od vseh zbranih (%)	Komunala NM	38	44	50
Odloženi odpadki na odlagališču Leskovec za MO Novo mesto (v tonah)	CeROD	7.101	4.360	4.200
Povprečna letna vrednost PM10/m^3	ARSO	29	23	22
Št. dni s preseženo dnevno koncentracije PM10/m^3	ARSO	40	35	32

Prednostno področje: Promet

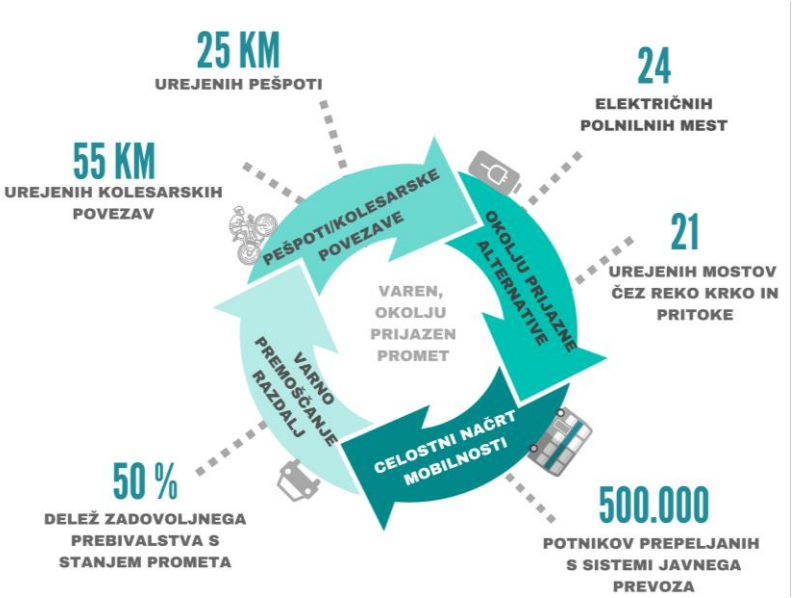

Strateški cilj 2: *Omogočiti občanom čim bolj kakovostno premoščanje razdalj in pri tem zmanjšati onesnaženost okolja*

Sodobni in trajnostni sistemi so danes eden izmed ključnih dejavnikov konkurenčnosti mest in sodobnih prestolnic, zato je tudi sistemsko urejanje prometne politike ena izmed najpomembnejših nalog lokalne skupnosti. Uvajanje trajnostnih konceptov mobilnosti je bilo v preteklosti zapostavljeno, zato je temu segmentu potrebno dati večji poudarek. Vsi si želimo imeti urejen prostor, ki bi omogočal boljšo prometno pretočnost, kvalitetno možnost dostopanja, potovanj, druženja, uspešnega poslovanja, rasti in bivanja.

Novo mesto ima ugodno strateško prometno lego, zato ima tudi visoko razviti družbeni in gospodarski sektor. MO Novo mesto bo postala zgled sodobno organizirane občine, Novo mesto pa zgled sodobne regionalne prestolnice, kar jasno nakazujejo strateške usmeritve, ki bodo prispevale k izboljšanju prometne varnosti, svežemu zraku, kakovosti bivanja in boljšemu poslovanju občine.

- Spodbujali bomo trajnostne oblike mobilnosti.
- Družbi in gospodarstvu bomo zagotovili kakovostno prometno infrastrukturo, ki bo zagotavljala razvoj in konkurenčnost ter hkrati izboljšala kakovost bivanjskega vsakdanjika občanov.
- Poskrbeli bomo za prometno varnost vseh občanov, še posebej najbolj ranljivih skupin v prometu.
- Pristopili bomo k celostnem prometnem načrtovanju, da se bo zmanjšalo onesnaženje okolja in tako dvignila kvaliteta življenja v občini.
- Poskrbeli bomo za ureditve vodotokov v občini ter uredili premostitvene objekte.

Slika 2: Varen, okolju prijazen promet

Ukrep 2.1.: Zagotoviti celostno načrtovanje mobilnosti za kakovostnejšo mobilnost občanov

Programi:
- Izvajanje Celostne prometne strategije.
- Promocija in ozaveščanje o trajnostni mobilnosti na vseh področjih.
- Aktivnosti v okviru Evropskega tedna mobilnosti.
- Izdelava mobilnostih načrtov večjih generatorjev prometa (vrtci, šole, javne ustanove, večje gospodarske družbe…).

Glavni deležniki v aktivnostih: NVO, društva, javni in zasebni zavodi.

Naloge MO Novo mesto: zagotavljanje sredstev, skrb za povezovanje civilne družbe, skrb za izdelavo programov in načrtov.

Ukrep 2.2.: Zagotoviti varne peš in kolesarske povezave na območju občine za dnevne in rekreacijske uporabnike

Investicijska vlaganja:
- Peš poti – izgradnja manjkajočih odsekov ločenih peš povezav, ureditev sprehajalnih poti, izgradnja manjkajočih in ureditev neustreznih pločnikov na nevarnih cestnih odsekih, urejanje varnih šolskih poti, preureditev pomembnejših javnih površin v območja za pešce v vseh naseljih v občini, ureditev prehodov za pešce v celotni občini, prilagoditev semaforiziranih križišč pešcem, odpravljanje ovir za gibalno ovirane.
- Kolesarske poti – sklenjena kolesarska povezava okoli Novega mesta, kolesarska steza izven glavnih cest, izgradnja večnamenskih brvi preko Krke in potokov (za pešpoti in kolesarski promet), ureditev kolesarskih poti za dostop iz Novega mesta v primestne krajevne skupnosti in sosednje občine, ustrezna označba kolesarskih poti, ureditev parkirišč za kolesa in prostorov za shranjevanje čelad ob javnih objektih (vrtci, šole, športni objekti, večje avtobusne postaje, železniška postajališča), ureditev stojal za parkiranje koles na javnih površinah in ob javnih objektih.

Programi:
- Promocijske in izobraževalne aktivnosti za vse starostne skupine.
- Spodbujanje pridobivanja Certifikata kolesarju prijazno podjetje.

Glavni deležniki v aktivnostih: NVO, društva, javni in zasebni zavodi.

Naloge MO Novo mesto: zagotavljanje potrebnih sredstev za izgradnjo infrastrukture, priprava potrebnih prostorskih aktov (OPN, OPPN) za urejanje območij, zagotovitev PZI projektov, skrb, da se pločniki in kolesarske steze gradijo vzporedno, da se gradijo v primeru gradnje ali rekonstrukcije druge GJI na območju ob cestah, skrb za povezovanje civilne družbe, skrb za izdelavo programov in načrtov.

Ukrep 2.3.: Izboljšati infrastrukturo za povečanje prometne varnosti in spodbuditi prebivalce občine, k čim večji uporabi okolju prijaznih alternativnih oblik prevoza

Investicijska vlaganja:
- Javni potniški prevoz – ureditve obstoječih in izgradnje novih avtobusnih postajališč, opremljanje postajališč JPP (nadstreški, urbana oprema, osvetlitev, informacije, ureditve in elementi za osebe z oviranostmi…), rekonstrukcija centralne avtobusne postaje v Novem mestu, uvedba ekoloških vozil za javni potniški promet, uvedba prevozov na klic, kot oblika javne storitve.
- Cestni promet – rekonstrukcije in investicijsko vzdrževanje javnih cest, ureditev neustreznih odsekov cest in križišč, izgradnja obvoznic in mostov čez Krko za razbremenitev prometa v centru Novega mesta, izgradnje obvoznic prometno obremenjenih in nevarnih odsekov cest skozi večja naselja v občini, vzpostavitev mreže elektro polnilnic, postavitve ležečih ovir na odsekih, kjer je potrebno fizično umirjanje prometa, vzdrževanje obstoječe in postavitev nove prometne signalizacije, uvajanje vozil v javnih zavodih z nič ali zelo nizko stopnjo emisij, nakup električnih vozil v širši občinski upravi, postavitev elektro polnilnic.
- Mirujoči promet – ureditev parkirišč in parkirnih hiš (sistem park & walk), ureditev park & ride (na obrobju mesta in večjih naselij), vzpostavitev nadzorovanega parkiranja v širšem območju mestnega središča, zagotovitev ustrezno umeščenih parkirnih prostorov za invalide, upravljanje parkiranja v okolici vrtcev in šol.
- Železniški promet – urejanje železniških postaj v občini, postavitve zapornic na nezavarovanih prehodih, preusmeritev tovornega prometa na železnico, uvedba mestnega vlaka.

Programi:
- Redno optimiziranje MPP z dopolnitvijo prevozov na klic.
- Okrepitev medkrajevnih linij JPP.
- Uvedba enotne vozovnice.

Glavni deležniki v aktivnostih: javno-zasebni partner, KS, NVO, društva, javni in zasebni zavodi, država, Slovenske železnice.

Naloge MO Novo mesto: zagotovitev sredstev za ureditev infrastrukture, ki bo zagotavljala varno odvijanje prometa, priprava potrebnih prostorskih aktov (OPN, OPPN) za urejanje območij, zagotovitev PGD/PZI projektov, spodbujati trajnostne oblike mobilnosti, sodelovati s koncesionarji za čim bolj optimalne rešitve.

2.4.: Izboljšati pretočnosti vodotokov in povezati bregove

Investicijska vlaganja:
- Sanacije obstoječih in gradnja novih mostov čez reko Krko in potoke.
- Ureditev čolnarn in vstopno-izstopnih mest za plovila na reki Krki.
- Sanacije brežin reke Krke in potokov.
- Sanacije vodotokov.
- Ureditve hudournikov in odprava posledic povodenj.

Programi:
- Plovni režim reke Krke.

Glavni deležniki v aktivnostih: javno-zasebni partnerji, država, ARSO, NVO in ostala društva.

Nalogi MO Novo mesto: zagotoviti sredstva za izvedbo potrebne infrastrukture, povezovati ključne deležnike.

Preglednica 2: Kazalniki za področje promet

KAZALNIK	VIR	STANJE		
		2015	2023	2030
Št. dogodkov na temo trajnostne mobilnosti	MONM	3	5	7
Št. mobilnostnih načrtov	MONM	0	4	8
Delež zadovoljnega prebivalstva s stanjem prometa (%)	MONM	**2016** 19	30	50
Km urejenih pešpoti (niso všeti hodniki za pešce ob cestah)	MONM	15	20	25
Št. prehodov za pešce	MONM	270	290	310
Km urejenih kolesarskih stez	MONM	31,6	42	55
Št. potnikov prepeljanih s sistemi javnega prevoza	MONM	281.540	350.000	500.000
Št. avtobusnih postajališč	MONM	70	80	90
Km občinskih cest	MONM, SURS	415,3	420	425
Št. javnih plačljivih parkirnih mest za osebna vozila	MONM	700	750	800
Št. javnih neplačljivih parkirnih mesta za kratkotrajno parkiranje za os. vozila	MONM	250	200	150
Št. javnih električnih polnilnih mest	MONM	2	16	24
št. urejenih mostov skozi Krko in njene pritoke	MONM	14	18	21
Št. čolnarn in vstopno-izstopnih mest za plovila na reki Krki in njenih pritokih	MONM	2	3	5
Št. vstopno-izstopnih mest na reki Krki in njenih pritokih	MONM	6	8	10

Prednostno področje: Življenjski prostor

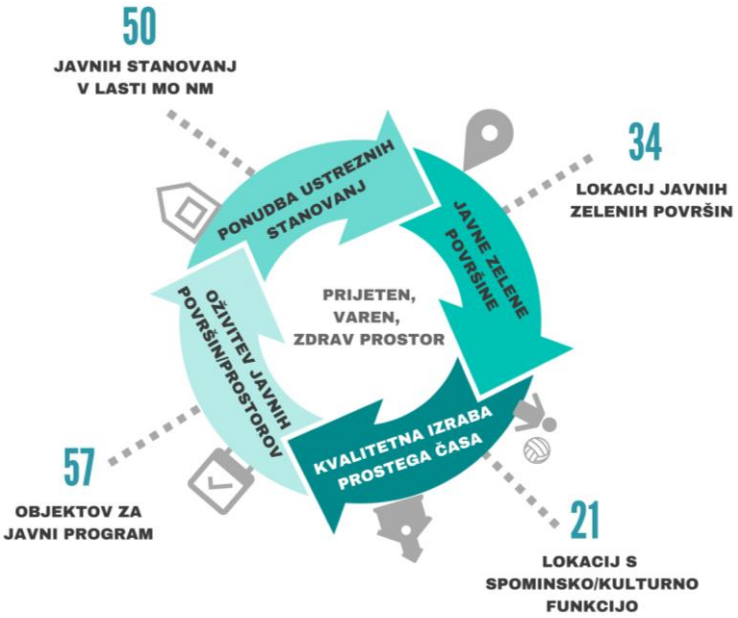

Strateški cilj 3: *Prebivalcem zagotoviti prijeten in zdrav življenjski prostor, v katerem se počutijo varno*

Področje urejanja kakovostnega življenjskega prostora na nekem območju je ena od najpomembnejših, če ne celo najpomembnejša naloga lokalne skupnosti, saj predstavlja odgovornost za ustvarjanje pogojev za udobno bivanje in udejstvovanje v zasebnem in družbenem življenju posameznikov. Vsi si želimo bivati v urejenem okolju, v naseljih, ki nudijo vso potrebno infrastrukturo in na način, ki odgovarja našim potrebam. Zato se urejanje življenjskega prostora v občini razvija v skladu z modernimi potrebami in zakonitostmi prostorskega urejanja.

Prostor MO Novo mesto s središčem v Novem mestu in s pomembnejšimi lokalnimi središči ter podeželskimi naselji je zelo privlačen in prijeten kraj za bivanje. To kažejo pozitivne številke poselitev območij v zadnjih letih. Novo mesto je tudi gospodarsko močno središče, kar predstavlja pomemben faktor pri odločanju posameznikov za selitev oziroma ustalitev v nekem kraju. Ob tem, da ima Novo mesto bogato tradicijo kakovostnega družbenega dogajanja in veliko površin zelene krajine, se jasno nakazujejo strateške usmeritve, ki bodo dodatno okrepile naše rešitve za demografske izzive.

- Poskrbeli bomo za kakovosten stanovanjski fond in omogočili dostopnost do stanovanj predvsem za mlade, socialno ogrožene skupine in starostnike.
- Občinsko stanovanjsko politiko bomo usmerili v povečanje javnega stanovanjskega fonda in komunalno opremljanje zemljišč za novogradnje večstanovanjskih objektov.
- Z dolgoročnim načrtom urejanja javnih površin in prostorov ter zelenih javnih površin bomo občanom omogočili kakovost bivanja in prijetno bivalno okolje.
- Javne prostore bomo z dodatnimi programi spremenili v stičišča in prostore za kvalitetno preživljanje prostega časa (druženje, rekreacija …).
- Pristopili bomo k sistemskemu urejanju javnih površin in javnih objektov v mestnem jedru, soseskah in vaških središčih, povezali prebivalce in z njimi skupaj kreirali urbane ureditve in programe.

Slika 3: Prijazen, varen, zdrav prostor

Ukrep 3.1.: Prenova in oživitev javnih površin in prostorov, to je površin, na katerih se bodo občani med seboj srečevali in družili ter skupaj ustvarjali prijetnejše bivalno okolje

Investicijska vlaganja:
- Mestno jedro – prenova javnih urbanih površin v mestnem jedru (Glavni trg, Rozmanova ulica, Kandijsko križišče in Kandijski most, Prešernov trg s Kastelčevo in Linhartovo ulico, prenova mestne tržnice s Florijanovim trgom), poenotenje in dvig kakovosti urbane opreme, sanacije in prenove javnih objektov (Rotovž – nadaljnja obnova, Narodni dom, Rozmanova 30, Rozmanova 10, mestna tržnica, dokončanje prenove Knjižnice Mirana Jarca in drugih objektov v lasti MO Novo mesto, ki lahko služijo javnemu namenu…).
- Soseske – poenotenje in dvig kakovosti urbane opreme, ureditev otroških igrišč in večnamenskih objektov za medgeneracijsko povezovanje.
- Jedra pomembnejših lokalnih središč in vaška jedra – ureditev javnih površin za medgeneracijsko povezovanje ter otroških igrišč in ureditve večnamenskih javnih objektov.

Programi:
- Programi za oživljanje mestnega jedra.
- Krepitev funkcij središč sosesk.
- Razvijanje vaških jeder.
- Novomeška tržnica.
- Urbana pisarna.
- Letna srečevanja svetov krajevnih skupnosti za povečanje varnosti.

Glavni deležniki v aktivnostih: NVO in ostala društva, krajevne skupnosti.

Naloge MO Novo mesto: zagotavljanje sredstev za urejenost javnih površin in javnih objektov, povezovanje civilne družbe, skrb za povezovanje programov.

Ukrep 3.2.: Dvigniti kvaliteto obstoječega stanovanjskega fonda in zagotoviti ponudbo ustreznih stanovanj

Investicijska vlaganja:
- Javni stanovanjski fond – gradnja in nakup novih stanovanj za povečanje javnega stanovanjskega fonda ter prenova obstoječega fonda, infrastrukturno opremljanje območij predvidenih za gradnjo večstanovanjskih objektov.
- Zasebni stanovanjski fond – infrastrukturno opremljanje predvidenih območij za individualno stanovanjsko gradnjo.

Programi:
- Subvencije za gradnjo in rekonstrukcijo stanovanj za mlade družine.
- Subvencije za najem neprofitnih stanovanj.
- Aktivna politika komunalnega opremljanja stavbnih zemljišč.

Glavni deležniki v aktivnostih: ZARJA d.o.o. Novo mesto, nepremičninske agencije, zasebni sektor.

Nalogi MO Novo mesto: zagotavljanje sredstev za infrastrukturno urejanje območij po sprejetih OPPN - jih za stanovanjsko gradnjo, priprava potrebnih prostorskih aktov za urejanje območij za stanovanjsko gradnjo.

Ukrep 3.3.: Povezati naravo in ljudi ter občanom omogočiti odprtost in dostopnost do javnih zelenih površin, kjer bodo lahko kvalitetno preživljali svoj prosti čas

Investicijska vlaganja:
- Parkovne površine in obvodni prostor – urejanje parkov in mestnih gozdov za pasivno obliko rekreacije; ureditve sprehajalnih in kolesarskih poti v mestu in med mestom in podeželjem, ureditve tematskih poti.
- Lokacije oziroma površine s posebnimi funkcijami – ureditev parkirišč za avtodome, ureditev avtokampov, ureditve kopališč in piknik prostorov.
- Površine s spominsko in kulturno funkcijo – ureditev Arheološkega parka Situla, kot osrednje zelene površine mesta z dodatnimi vsebinami, ureditev parka Julije, prenova parkovnih površin ob gradu Grm itd., ureditve in prenove spominskih obeležij.

Programi:
- Programi in aktivnosti za oživljanje rečnega in obrečnega prostora na reki Krki in njenih pritokih.
- Izvajanje rekreacije v parku.

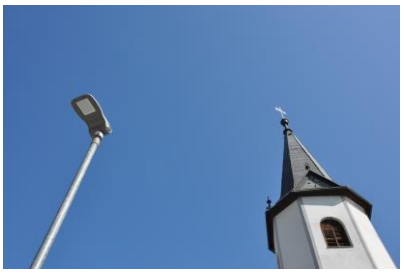
Glavni deležniki v aktivnostih: Zavod Novo mesto, KS, NVO in ostala društva, zasebni sektor.

Naloge MO Novo mesto: povezovanje ključnih deležnikov, podpora pri ureditvi potrebne dokumentacije, zagotavljanje sredstev za ureditev površin in infrastrukture.

Preglednica 3: Kazalniki za področje življenjski prostor

KAZALNIK	VIR	STANJE		
		2015	2023	2030
Št. lokacij javnih površin	MONM	9	13	18
Št. objektov namenjenih za javni program	MONM	38	51	57
Št. javnih stanovanj v lastni MONM	MONM	33	44	50
Št. stanovanj	SURS	**2011** 13.593	13.793	13.993
Št. lokacij javnih zelenih površin	MONM	10	25	34
Št. lokacij s posebnimi funkcijami	MONM	3	5	7
Št. lokacij s spominsko in kulturno funkcijo	MONM	17	19	21

Prednostno področje: Energetika

Strateški cilj 4: *Omogočiti temeljno oskrbo z energijo in spodbujati njeno učinkovito rabo ter uporabo obnovljivih virov energije*

Eden ključnih elementov dolgoročnega gospodarskega razvoja občine je strateško načrtovanje energetskega razvoja občine. Odvisnost gospodarstva in gospodinjstev od rabe energije, predvsem električne in toplotne energije, je v MO Novo mesto tako kot tudi drugod velika. Pri energetskem načrtovanju zato Novo mesto, kot gospodarsko središče JV Slovenije, izhaja iz zagotavljanja varne, zanesljive, cenovno dostopne energije v soodvisnosti s trajnostnimi pristopi in zniževanjem negativnih vplivov na okolje oz. izboljšanju kakovosti zraka. Energetska učinkovitost, diverzifikacija energetskih virov, uvajanje obnovljivih virov energije, premagovanje energetske revščine, energetska pismenost in informiranje, strateška partnerstva ter razvoj in inovacije z namenom ustvarjanja novih zelenih delovnih mest so zatorej ključnega pomena pri dolgoročnem energetskem planiranju MO Novo mesto.

Znotraj lokalnega energetskega koncepta (v nadaljevanju LEK) MO Novo mesto zasledujemo cilj, ki ji opredeljen znotraj Energetskega koncepta Slovenije, in sicer zagotoviti zanesljivo, varno in konkurenčno oskrbo z energijo na trajnosten način za prehod v nizkoogljično družbo in s tem spodbudno okolje za potrebne aktivnosti ter investicije in kakovostne energetske storitve za prebivalce in gospodarstvo.

- Povečali bomo delež OVE v rabi bruto končne energije.
- Zavzemali se bomo za izboljšanje energetske učinkovitosti v občini.
- Zavzemali se bomo za optimizacijo energetskih omrežij po konceptu pametnih omrežij.
- Strmeli bomo k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov v okviru EU zakonodaje.

Slika 4: Energetski razvoj občine

Ukrep 4.1.: Izvajanje energetskih sanacij objektov v javni lasti

Investicijska vlaganja:
- Delne ali celovite energetske sanacije javnih objektov.
- Izvedba manjših ukrepov za zmanjšanje letne porabe toplote in znižanje stroškov za električno ter toplotno energijo v občinskih javnih zgradbah.

Glavni deležniki v aktivnostih: MO Novo mesto, javni zavodi, javno-zasebni partner.

Naloge MO Novo mesto: zagotavljati delež lastnih sredstev, pridobivanje ustrezne dokumentacije, spremljanje izvajanja aktivnosti zasebnega partnerja, povezovanje z javnimi zavodi, promocija izvedenih ukrepov v javnih zgradbah.

Ukrep 4.2.: Ureditev območij v občini z ustrezno javno razsvetljavo

Investicijska vlaganja:
- Izvajanje gradnje nove javne razsvetljave v občini z inovativnimi pristopi.
- Zamenjava obstoječe javne razsvetljave z Uredbo o mejnih vrednostih svetlobnega onesnaževanja.

Glavni deležniki v aktivnostih: koncesionar, MO Novo mesto.

Nalogi MO Novo mesto: zagotavljanje sredstev za investicije in priprava dokumentacije.

Ukrep 4.3.: Energetsko upravljanje občine

Programi:
- Izvajanje energetskega managementa.
- Vzpostavitev pametnih rešitev v informacijskih komunikacijskih tehnologijah (v nadaljevanju IKT) in digitalizacija na področju energetike in trajnostnega razvoja.
- Vzpostavitev energetskega atlasa.
- Vzpostavitev pisarne ENSVET.

Glavni deležniki v aktivnostih: koncesionar, MO Novo mesto

Naloge MO Novo mesto: spremljanje rabe energije prebivalstva in načrtovanje ukrepov, spremljanje razpisov in priprave vlog za subvencioniranje ter izvedbo projektov in ukrepov, pridobivanje potencialnih investitorjev za financiranje ukrepov

Ukrep 4.4.: Izvajanje programov osveščanja prebivalcev o pomenu učinkovite rabe energije

Programi:
- Izvedba Informativnih dogodkov.
- Izvedba posebnih dogodkov (seminarji, konference, ipd).
- Izvedba svetovanj v okviru pisarne ENSVET za gospodinjstva.
- Izvedba projektov za pospešitev projektov OVE in URE (predstavitveni projekti).
- Spodbujanje podjetij in investitorjev v izvedbo ukrepov URE in OVE.
- Usposabljanja, izvedba delavnic v izobraževalnih ustanovah .
- Vključitev šol/ mladinskih organizacij in drugih v projekte URE, OVE, klimatske spremembe ipd.

Glavni deležniki v aktivnostih: Energetska pisarna, EKO sklad.

Naloge MO Novo mesto: spremljanje izvajanja LEK na letni ravni, skrb za ozaveščanje prebivalstva, promocija energetske pisarne.

Preglednica 4: Kazalniki za področje energetika

KAZALNIK	VIR	STANJE		
		2015	2023	2030
Energetska poraba javnih zgrad na leto (kWh/m^2)	MONM	133,62	106,89	101,55
Poraba električne energije za javno razsvetljavo (kWh/prebivalca)	MONM	45,66	44,50	44,50
OVE v objektih javne uprave (kWh/leto)	MONM	279,73	335,67	352,46

Prednostno področje: Elektronske komunikacije

Strateški cilj 5: ***Vsem prebivalcem občine omogočiti dostopnost do informacij preko elektronskega komuniciranja***

Novo mesto se kot najmočnejše gospodarsko središče v JV Sloveniji in širše zaveda, da je digitalno okolje prostor, kjer je na voljo še vrsto prednosti in priložnosti tako za gospodarstvo kot za družbo.

Razvoj vključujoče digitalne družbe je pogoj za izrabo priložnosti, ki jih omogočajo IKT in internet za dosego splošnih družbenih ter gospodarskih koristi in posledično za večjo konkurenčnost Novega mesta.

- Vzpostavili bomo ustrezno digitalno infrastrukturo za vključevanje v evropski in svetovni digitalni prostor.
- Občanom bomo omogočili dostopnost do storitev občinske uprave preko e-poslovanja.

Slika 5: Dostopna digitalna infrastruktura

➢ Ukrep 5.1.: Zagotoviti dostopnost do storitev javne uprave vsem občanom

Investicijska vlaganja:
- Aplikacije za izboljšanje učinkovitosti javne uprave.
- Mestna kartica.
- Platforma SMART CITY.

Glavni deležniki v aktivnostih: javni zavodi.

Naloga MO Novo mesto: vse e-storitve morajo biti na voljo občanom prek spleta

➢ Ukrep 5.2.: Ureditev potrebne infrastrukture na območju celotne občine

Investicijska vlaganja:
- Izgradnja širokopasovnega omrežja.
- Ureditev brezplačnega WI-FI v lokalnih središčih.

Glavni deležniki v aktivnostih: javno-zasebni partnerji, ponudniki internetnih storitev.

Naloge MO Novo mesto: zagotoviti podporo partnerjem, ki so zainteresirani za javni interes pokritja območja z internetno povezavo, na območju, kjer ni javnega interesa zagotoviti internetne povezave.

Preglednica 5: Kazalniki za področje elektronske komunikacije

KAZALNIK	VIR	STANJE		
		2015	2023	2030
Št. uporabnikov spletnih aplikacij MONM	MONM	1.203	55.000	150.000
Št. ogledov strani/uporaba storitev prihodnosti	MONM	15.993	110.000	500.000
Št. gospodinjstev na belih lisah	MJU	**2016** 78	0	0
Delež prebivalstva z dostopom do interneta (%)	MJU	88	95	100
Št. uporabnikov mestne kartice	MONM	/	3.000	7.000

II. steber: Družbene dejavnosti

Prednostno področje: Izobraževanje

Strateški cilj 6: ***Na vseh stopnjah izobraževanja prilagoditi oziroma podpreti učni proces tako, da pomembno vpliva na dvig kompetenc posameznikov in s posebno pozornostjo za kadre, ki bodo pozitivno vplivali na gospodarsko rast ter nadaljnji razvoj družbene blaginje v občini***

Novo mesto je najmočnejše gospodarsko središče v regiji JV Sloveniji in širše. Če želi takšno pozicijo ohraniti še naprej, je potrebno zagotoviti učinkovit izobraževalni sistem, in sicer od primarne predšolske in osnovnošolske vzgoje, srednjega šolstva ter do visokega šolstva.

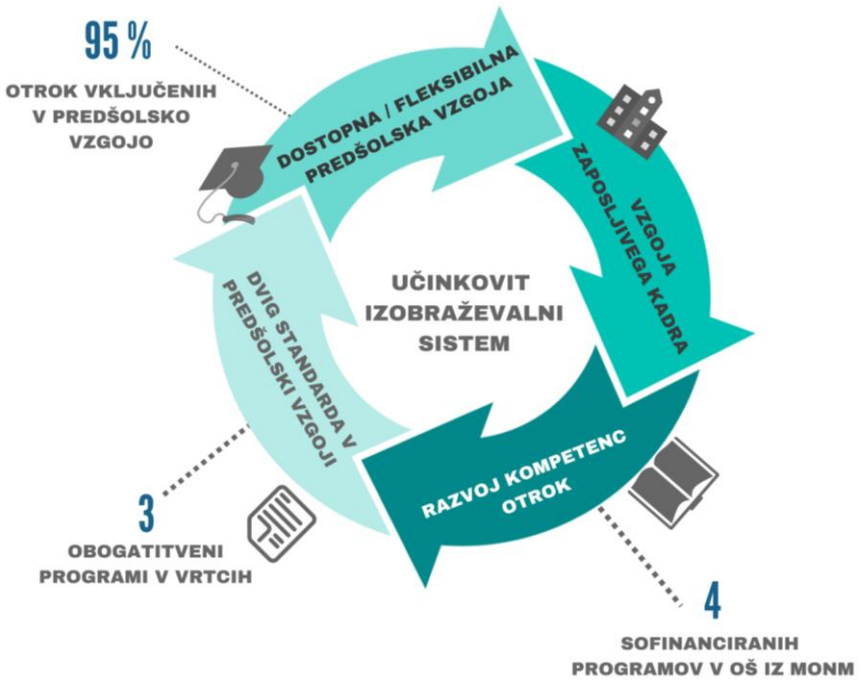
Zelo raznolika paleta višjih in visokih šol, ki je značilna za novomeški prostor, predstavlja določeno prednost. S smiselno povezavo med njimi in zaposlovalci, z usklajeno štipendijsko politiko, z zanimivimi programi tudi za tuje študente, z raziskovalnim in razvojnim delom, ki bo vključevalo reševanje konkretnih izzivov gospodarstva, bo MO Novo mesto še bolj prodorna.

- Da se bo povečevala vključenost v predšolsko vzgojo, bomo ohranjali in nadgrajevali dostopno in kvalitetno predšolsko vzgojo.

- Standardne programe v osnovnih šolah bomo nadgradili z obogatitvenimi, izkustvenimi programi, ki bodo mladim v pomoč pri usmerjanju v njihovi karierni poti.

- Zavzemali se bomo, da bodo šole izobraževale zaposljiv kader, ki bo zadovoljeval potrebe okolja na področju gospodarstva, storitvenih, socialnih in zdravstvenih dejavnosti. Zavzemali se bomo tudi za zvišanje izobrazbene strukture prebivalstva.

- Da bomo lahko sledili spremembam na trgu dela bomo poskrbeli za vseživljenjsko izobraževanje, ki mora postati stalnica.

Slika 6: Učinkovit izobraževalni sistem

Ukrep 6.1.: Ustvariti pogoje vsem predšolskim otrokom za dostopno in fleksibilno oskrbo v vrtcih

Investicijska vlaganja:

- Novogradnje: Vrtec na Otočcu, potrebne so dodatne kapacitete na območju Drske in centra mesta z okolico.
- Investicijsko vzdrževanje vrtcev.
- Ureditev lastnih prostorov za predšolsko vzgojo in s tem sprostitev šolskega prostora.
- Ureditev igral na vrtičkarskih igriščih: zamenjava igral na igriščih, ki so dotrajana in uskladitev s standardi EU.

Programi:

- Obogatitveni programi v vrtcih: programi za razvoj kompetenc otrok, jezikovni tečaji za otroke, sofinanciranje tabora, programi s poudarkom na inkluzivni pedagogiki, občasno zagotavljanje športnega pedagoga, izvajanje učnih aktivnosti v naravi (vrtec v naravi).

Glavni deležniki v aktivnostih: zavodi za predšolsko vzgojo.

Naloga MO Novo mesto: izvedba potrebnih investicijskih vlaganj.

Ukrep 6.2.: Dvig standarda in kakovosti izobraževanja vseh učencev s financiranjem dodatnih dejavnosti v osnovnih šolah ter zagotavljanje materialnih in prostorskih pogojev na vseh šolah, ki morajo biti kakovostne in energetsko učinkovite

Investicijska vlaganja:

- Novogradnje, rekonstrukcije in adaptacija: ureditev avtobusnega postajališča pri OŠ Šmihel, OŠ Center, zagotoviti šolsko telovadnico in večnamenski prostor za šolske prireditve.
- Ograditi in osvetliti šolska igrišča.

- Urediti učilnico na prostem za izobraževalne rekreativne vsebine (npr. v Ragovem logu).

Programi:
- Obogatitveni programi v osnovnih šolah (programi za razvoj kompetenc otrok, projektno delo, raziskovalne naloge, sočasna prisotnost športnega pedagoga in razredne učiteljice pri urah športne vzgoje na razredni stopnji, raziskovalni tabori za učence, oblikovanje in izvajanje programov za razvoj kompetenc otrok, pomoč pri udeležbi na tekmovanjih iz znanja).
- Razvoj varnih točk za mlade.

Glavni deležniki v aktivnostih: osnovne šole, glasbena šola, posvetovalnica za učence in starše.

Naloga MO Novo mesto: izvesti investicijska vlaganja, v proračunu zagotoviti sredstva za financiranje dodatnih dejavnosti v osnovnih šolah in sredstva za sofinanciranje programov za posebej nadarjene učence.

Ukrep 6.3.: Podpora razvoju programov in pogojev za razvoj srednjih, višjih in visokih šol, ki bodo zagotavljale zaposljiv kader, ki bo sledil utemeljenim zahtevam gospodarstva in povpraševanja po storitvah

Programi:
- Programi za povezovanje šolstva in gospodarstva (nadaljevanje različnih študentskih in dijaških projektov: projektov po kreativni poti, stimulacije, mentorski programi, več prakse tudi v visokem šolstvu).
- Programi za podporo/pomoč pri študiju in zaposlovanju (ciljno usmerjen sistem kadrovskega štipendiranja, posebne podpore za nadarjene, ki ne sodijo v obstoječe sheme štipendiranja (umetniki, kulturniki itd.), nadaljnje štipendiranje perspektivnih dijakov in študentov, oblikovanje mehanizmov za privabljanje tujih študentov).
- Vzpostavitev kompetenčnih centrov in kariernih centrov.
- Ustvarjanje podpornih okolij za vključevanje šolstva v gospodarstvo (vzpostavitev kratkih dobavnih poti za lokalno prehrano; oblikovanje novih, aktualnih izobraževalnih programov – npr. program mehatronika, socialni programi).
- Podpora razvoju javne univerze in visokošolskih institucij – nadaljnji razvoj Centra razvoja, raziskav in inovacij JV Slovenije z raziskovalnim in inovacijskim sistemom.
- Podpora skupnim projektom visokošolskih zavodov s sedežem v MO Novo mesto.
- Pomoč pri zagotavljanju primerne infrastrukture za visokošolske zavode in raziskovalne ustanove v MO Novo mesto.
- Ustanovitev Mladinskega centra, ki bo izvajal prostočasne dejavnosti za mlade.

Glavni deležniki v aktivnostih: srednje šole, višje in visoke šole, fakultete, univerza.

Naloga MO Novo mesto: je v povezovanju in koordiniranju vseh deležnikov v prostoru, ustvarjanje novih programov in zagotovitev sredstev v proračunu, izvedba potrebnih investicij.

Ukrep 6.4.: Omogočiti občanom vseživljenjsko izobraževanje, s poudarkom na prikrajšanih ciljnih skupinah

Programi:

- Izvajanje programov za pridobitev neformalnega izobraževanja in krepitev osnovnih funkcionalnih znanj, ki so potrebna za udejstvovanje posameznikov na trgu del; usposabljanje nizko kvalificiranih delavcev, ki se morajo zaradi izgube dela prekvalificirati, reševanje problematike mladih, ki prehitro opustijo šolanje, uvajanje ustreznih programov za usposabljanje mladih in vključevanje starejših.
- Programi za socializacijo romske populacije.
- Oblikovanje posebne sheme v okviru občinskega proračuna za zagotavljanje sredstev za izvedbo neprofitnih projektov.

Glavni deležniki v aktivnostih: Razvojno izobraževalni center Novo mesto, NVO in ostala društva.

Naloge MO Novo mesto: ustvariti prostorske pogoje za izvajanje aktivnosti vseživljenjskega učenja, s pomočjo oblikovanih razvojnih politik mora občina določiti, kateri programi so zanjo prioritetni in izvajanje teh tudi finančno podpreti. Glede na to, da programi vseživljenjskega učenja presegajo lokalne okvire, je potrebno vzpostaviti širše partnerstvo na lokalni in tudi regionalni ravni ter s tem pridobiti potrebna sredstva za izvajanje dejavnosti.

Preglednica 6: Kazalniki za področje izobraževanje

KAZALNIK	VIR	STANJE		
		2015	2023	2030
Delež otrok vključenih v predšolsko vzgojo (%)	MONM	76	85	95
Št. novih obogatitvenih programov znotraj vrtcev	MONM	3	3	3
Št. dodatnih programov v OŠ, ki so sofinancirani iz proračuna	MONM	3	4	4

Prednostno področje: Kultura

Strateški cilj 7: *Omogočiti kulturno udejstvovanje občanov v vseh življenjskih obdobjih in s tem krepiti kulturno identiteto ter prepoznavnost občine kot pomembne destinacije*

MO Novo mesto se ponaša z bogato kulturno dediščino. Najpomembnejši del novomeške preteklosti pa je prav gotovo arheološka dediščina Novega mesta, ki je že dolgo znana tako po vsej Sloveniji kot izven meja naše države. Še posebej izstopajo najdbe iz halštatskega obdobja, ki s situlsko umetnostjo umeščajo Novo mesto v sam arheološki vrh. Svojevrsten pečat dajejo mestu tudi znani občani iz pretekle in polpretekle zgodovine mesta (Miran Jarc, Marjan Kozina, Pia in Pino Mlakar, Božidar Jakac, Anton Podbevšek ipd.). V Novem mestu je tudi sedež osrednjih regijskih kulturnih ustanov (Dolenjski muzej,

Anton Podbevšek Teater, KC Janeza Trdina - Zavod Novo mesto od leta 2016 in regijska knjižnica Mirana Jarca). Razgibano kulturno življenje se neposredno povezuje tako z urbanim kot podeželskim s turizmom. Le z medsebojnim dopolnjevanjem obeh lahko dosežemo želeni razvojni preboj.

- Promocija bogate kulturne dediščine, s katero bomo dvignili prepoznavnost Novega mesto na nacionalni in mednarodni ravni.
- Za vse starostne skupine in kulturno-umetniške okuse bomo nadaljevali s pestrim kulturnih programom in ga nadgradili.
- Z razvojem in strokovno vodeno kulturno vzgojo bomo mlade spodbujali h kvalitetni kulturni ustvarjalnosti, k toleranci in h kulturnem dialogu.
- Zagotovili bomo infrastrukturne pogoje za nadaljnji razvoj kulturnih dejavnosti.

Slika 7: Prepoznaven in pester kulturni program

Ukrep 7.1.: Ohranjanje kakovostnih vsebin kulturnega življenja in razvoj novih prepoznavnih vsebin v navezavi s kulturno dediščino za večje nacionalno in mednarodno uveljavljanje s prepoznano kulturno identiteto

Programi:

- Novo mesto – mesto festivalov: bogato kulturno vsebino je potrebno povezati z gostinsko in butično ponudbo, saj tudi sama naravna lega omogoča umeščanje kulturnih vsebin na nova drugačna prizorišča.
- Novo mesto – mesto situl: bogato arheološko dediščino halštata, ki je dobro prepoznana v strokovnih krogih, je potrebno okrepiti z doživljajskimi zgodbami in jo povezati s kulturnimi dogodki in kulturnim turizmom.
- V sodelovanju s profesionalnimi kulturnimi inštitucijami, ki bodo predstavljale vez med šolami in uporabniki, spodbujati kulturno vzgojo v vrtcih in šolah.

- Krepitev kulturne identite mesta s pomočjo znanih občanov, kot so plesalci, likovni umetniki, filmski in dramski ustvarjalci, literati, arheologi, zgodovinarji in drugi kulturni ustvarjalci.
- Oblikovati enotni portal dogodkov za spremljavo vseh dogodkov povezanih s kulturnim, športnim in ostalim dogajanjem v občini ter s tem preprečiti prekrivanje dogodkov.
- Ciljno usmerjeni občinski razpisi za sofinanciranje kulturnih projektov in programov ter rednega dela kulturnih društev in zasebnih zavodov, ki delujejo v javnem interesu na področju kulture (brez poseganja in omejevanja umetniške ustvarjalnosti in svobode izražanja).

Glavi deležniki v aktivnostih: javni in zasebni zavodi in ustanove na področju kulture, ljubiteljska kulturna društva, samostojni kulturni delavci.

Naloge MO Novo mesto: oblikovanje strokovne skupine, ki bo pripravljala in izvajala kulturne programe, oblikovanje osrednjega kulturnega dogodka, s katerim se bo MO Novo mesto identificirala. Proračunsko sofinanciranje projektov mora postati ciljno usmerjeno, z jasno definiranimi programskimi sklopi javnega in nevladnega sektorja ter ciljnimi skupinami upravičencev.

Ukrep 10.2.: Reševanje glavnih infrastrukturnih problemov in vzpostavitev vzvodov med javnim in zasebnim sektorjem

Investicijska vlaganja:
- Zaključek obnove atrija Knjižnice Mirana Jarca.
- Zagotovitev ustrezne infrastrukture za kvalitetno izvajanje gledališke in glasbene dejavnosti.
- Popolna in dokončna zapora Glavnega trga za promet, s tem pridobimo primerno prizorišče za kulturne in druge družabne dogodke.
- Obnova Narodnega doma.
- Ureditev Arheološkega parka Situla na Marofu – interpretacijski center, tematska pot in izobraževalne točke v navezavi s halštatom.

Glavni deležniki v aktivnostih: javni in zasebni zavodi na področju kulture, zasebna pobuda (civilna in podjetniška iniciativa).

Nalogi MO Novo mesto: investicijska vlaganja v objekte v lasti občine, povezovanje z zasebnim sektorjem.

Preglednica 7: Kazalniki za področje kultura

KAZALNIK	VIR	STANJE		
		2015	2023	2030
Št. kulturnih dogodkov (lastnih in drugih organizatorjev)	MONM	2.256	2.260	2.260
Št. programov za mlade	MONM	1.217	1.220	1.220
Št. obiskovalcev dogodkov	MONM	165.345	180.000	200.000
Št. javno zasebnih iniciativ na področju kulture	MONM	5	7	10
Št. kulturnih projektov in programov sofinanciranih iz javnih razpisov MONM	MONM	90	90	90

Prednostno področje: Šport

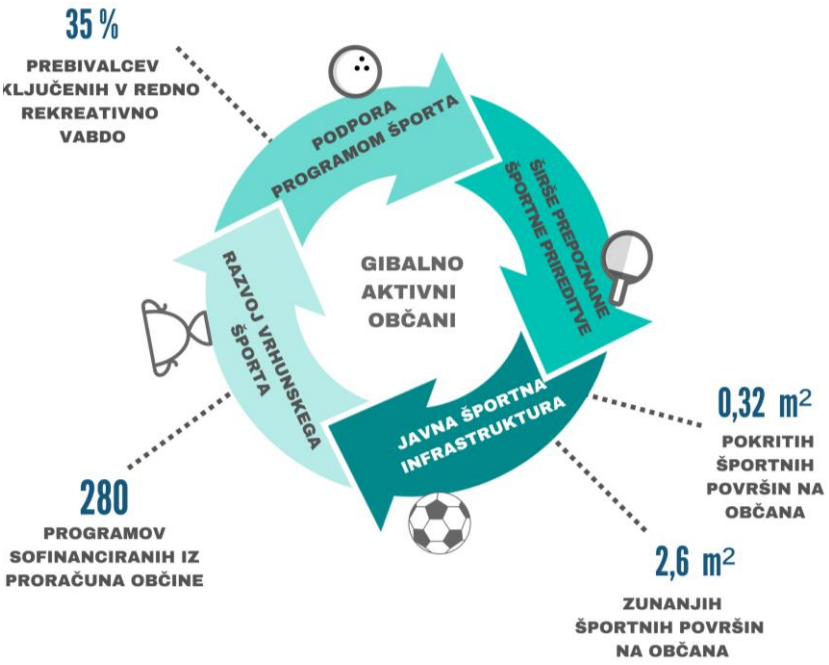

Strateški cilj 8: *Šport mora postati pomemben dejavnik v zavesti vsakega posameznika, kot tudi del življenjskega sloga in zdravega načina življenja*

Športno udejstvovanje postaja vse pomembnejši del aktivnega in zdravega življenja vse večjega števila občanov. Tako postajajo športne vadbe del vsakdana občanov vseh starostnih skupin, zato je tudi ena od ključnih nalog lokalne skupnosti, da omogoči pogoje za tovrstne dejavnosti in poskrbi za promocijo zdravega življenjskega sloga.

Tako rekreativni kot vrhunski športniki postavljajo MO Novo mesto na športni zemljevid. Še posebej lahko izpostavimo kolesarstvo, atletiko, košarko, odbojko, rokomet, nogomet, namizni tenis ter ostale individualne športe. Zavedamo pa se, da je potrebno tako za rekreativni kot za vrhunski šport zagotoviti ustrezne infrastrukturne pogoje, kar je mogoče urediti le s prepletanjem javnih in zasebnih sredstev kapitala, ob sodelovanju strokovne javnosti. Pomembno je tudi sodelovanje društev, predvsem v smeri priprave športnih programov, njihovega izvajanja in vzdrževanja infrastrukture. MO Novo mesto potrebuje večjo mednarodno prireditev, izvedba katere mora biti v interesu širše javnosti.

- Zagotovili bomo dostopno javno športno infrastrukturo tako v pokritih objektih, kot na odprtih zelenih javnih površinah.
- S ciljem večje gibalne aktivnosti bomo poskrbeli za podporo programskih vsebin za vse starostne kategorije občanov.
- Poskrbeli bomo za informiranje in osveščanje o pomenu športnega udejstvovanja ter posledično spodbujali udejstvovanje na športno rekreativnih prireditvah.
- V sodelovanju s športnimi društvi bomo organizirati večjo mednarodno športno prireditev, ki bo prispevala k večji prepoznavnosti MO Novo mesto.

Slika 8: Gibalno aktivni občani

Ukrep 8.1.: Zagotavljati ustrezno športno infrastrukturo za doseganje normativnih ravni športnih površin na prebivalca bodi si z izgradnjo nove bodi si z obnovo obstoječe športne infrastrukture

Investicijska vlaganja:

Izgradnja nove športne infrastrukture:

- Pokriti in odprti bazen, 25-metrski.
- Nova vadbena dvorana s površino v velikosti rokometnega igrišča (v centru mesta, ob Športni dvorani Marof, v bližini šol).
- Balinišče.
- Športna igrišča.
- Razvoj vodnih športov (veslanje, jadranje…) – ustrezna čolnarna, privezi na vodi za plovila, večji in manjši pomoli.
- Ureditev območja okoli reke Krke in njenih pritokov – ureditev pešpoti, klopi,…
- Pump track poligon v večjih stanovanjskih soseskah
- Nadaljnja izgradnja športnih in atraktivnih otroških igrišč v vseh večjih primestnih krajevnih skupnostih in notranjih objektov za izvajanje vadbe z zagotavljanjem ustreznega vzdrževanja opreme.

Obnova in dograditev obstoječe športne infrastrukture:

- Ureditev Mestnega stadiona na Portovalu – novo nogometno igrišče, atletsko metališče, ureditev tekaške steze v gozdu Portoval, manjša pokrita tribuna.
- Nadkritje in nadgradnja velodroma v Češči vasi, ki bo postal olimpijski vadbeni center.
- Dodatna nadkrita teniška igrišča.
- Ureditev ŠRC Loka.
- Ureditev zunanjih street workout igrišč in vadbenih naprav za starejše občane.

Glavni deležniki v aktivnostih: javni in zasebni zavodi s področja športa in športna društva.

Nalogi MO Novo mesto: investicijska vlaganja v športno infrastrukturo, povezovanje ključnih deležnikov.

Ukrep 8.2.: Razvijati množično rekreacijo za vse ciljne skupine in s tem prispevati k večji gibalni aktivnosti in krepitvi zdravja občanov

Programi:

- Informiranje in osveščanje občanov o pomenu gibanja za zdravje.
- Nadaljnje zagotavljanje in sofinanciranje kakovostne prostočasne športne vadbe za vsakega otroka v občini, poskrbeti za večjo vključenost otrok in mladine v športne dejavnosti, sofinanciranje strokovnih delavcev za delo z otroki in mladino v športnih društvih, brezplačna uporaba šolskih telovadnic za ta namen.
- Povečanje števila mladih športnikov s ciljem povečanja konkurenčnosti vrhunskega športa, obdržati število vrhunskih športnikov, ki prispevajo k prepoznavnosti Novega mesta.
- Organizacija odmevne mednarodne prireditve (npr. tekaškega maratona) za večjo prepoznavnost MO Novo mesto in promocijo vrhunskih novomeških športnikov.
- Nadaljnje zagotavljanje sistemskega financiranja športa s pomočjo proračunskih sredstev.

Glavni deležniki v dejavnostih: javni in zasebni zavodi s področja športa, osnovne šole, srednje šole, športna društva, krajevne skupnosti, NVO in ostala društva.

Nalogi MO Novo mesto: v povezovanju med ravnatelji šol in strokovnimi delavci razviti kvalitetne programe za športno udejstvovanje otrok, razvoj novih tekmovalnih in prostočasnih programov v sodelovanju s športnimi društvi in strokovno javnostjo za vse starostne skupine.

Preglednica 8: Kazalniki za področje šport

KAZALNIK	VIR	STANJE		
		2015	2023	2030
Pokrite športne površine/prebivalca (v m^2)	MONM	0,244	0,30	0,32
Pokrite zunanje športne površine/prebivalca (v m^2)	MONM	2,211	2,5	2,6
Delež vključenega prebivalstva v redno športno rekreativno vadbo (%)	MONM	30	35	35
Št. športnih programov, ki so sofinancirani iz proračuna	MONM	278	280	280

Prednostno področje: Zdravstvo in sociala

Strateški cilj 9: *Zdravo in kreativno življenje v vseh življenjskih obdobjih*

Temeljno izhodišče politike socialnega in zdravstvenega varstva države in lokalnih skupnosti je zagotavljati takšne razmere oziroma družbene pogoje, ki bodo posameznikom v povezavi z drugimi osebami v okolju omogočale ustvarjalno sodelovanje. Le s spodbujanjem razvojnih možnosti vsakega

posameznika, bo možno doseči kakovost življenja, ki bo ustrezala merilom človeškega dostojanstva za vse ciljne skupine prebivalstva. Na področju socialnega varstva je skrb MO Novo mesto usmerjena v financiranje zakonskih nalog in v sofinanciranje socialno varstvenih programov nevladnih organizacij, ki s svojimi programi prispevajo k dvigu kakovosti življenja ter preprečevanju zdrsa v socialno izključenost in revščino ranljivih skupin prebivalstva.

- Omogočili bomo podporo in razvoj nevladnega sektorja, da bo lažje odgovarjal na potrebe ranljivih skupin.
- Izboljšati bomo dostopnost oskrbe starejših in tako zmanjšali čakalno vrsto za domsko oskrbo.
- Povečali bomo število bivalnih enot za ranljive skupine prebivalstva.
- Vzpostavili bomo mladinski center, ki bo mladim na enem mestu omogočil programe za večjo vključenost, informiranje in razvijanje kompetenc za hitrejši vstop na trg dela.

Slika 9: Kakovostno življenje občanov

Ukrep 9.1.: Zagotavljanje dostopnosti in dosegljivosti storitev za krepitev zdravja in za povečanje socialne vključenosti

Investicije:

- Gradnjo objektov za nove oblike bivanja in varstva za starejše občane ter za odrasle osebe z duševnimi motnjami (novogradnja oskrbovanih oz. varovanih stanovanj, dnevni centri, stanovanjske enote ipd.).
- Znotraj Splošne bolnišnice Novo mesto zagotoviti določeno število negovalnih mest ter mest za paliativno oskrbo.

Programi:

- Razvoj preventivnih programov za krepitev zdravja, ki se bodo izvajali znotraj Centra za krepitev zdravja.
- Oblikovanje in izvajanje programov za predčasno odkrivanje demence in upočasnitev bolezni ter programe za osveščanje bolnikov in za pomoč svojcem.

- Razvoj programov za preprečevanje odvisnosti (od alkohola, drog, interneta…).
- Potrebno je razširiti bazo paliativne oskrbe tudi s pomočjo oblikovanja paliativnih timov (psiholog, socialna služba, zdravniki in svojci).
- Umestitev psihiatrične bolnišnice v prostor JV Slovenije, ki bo pokrila potrebe po psihiatrični obravnavi občanov, ki so se zaradi različnih vzrokov in okoliščin znašli v psihični stiski in potrebujejo tovrstno zdravstveno oskrbo.

Glavni deležniki v izvedbi aktivnosti: javni in zasebni zavodi in institucije, NVO ter ostala društva.

Naloge MO Novo mesto: povezovanje med partnerji na področju zdravstva, v prihodnje strmi k temu, da okrepi kvaliteto storitev, nadzor nad podeljevanjem koncesij in pristopi k izvajanju novih programov/specialističnih ambulant, za katere mora pridobiti ustrezna dovoljena in soglasja tudi z nacionalnega nivoja, občina bo morala pri financiranju društev iz proračuna spodbuditi razvoj programov za ozaveščanje javnosti o pomenu zdravega življenja, kot najpomembnejši obliki preventivne skrbi za zdravje vsakega posameznika.

Ukrep 9.2.: Zagotavljanje zdravega staranja in aktivnosti v starosti

Programi:
- Z namenom dostopnosti do različnih oblik pomoči oziroma storitev vzpostaviti informacijski center, kjer bodo na voljo vse informacije o dejavnostih vladnih in nevladnih organizacij ter pomočeh in storitvah, ki jih te ponujajo.
- S ciljem preprečevanja zdrsa v revščino in posledično s tem socialne izključenosti ter spodbujanja med generacijske solidarnosti spodbujati in okrepiti povezovanje vseh deležnikov, ki razvijajo in izvajajo programe za starejše ter za ranljive skupine prebivalstva.

Glavni deležniki v izvedbi aktivnosti: javni in zasebni zavodi in institucije, NVO in druga društva, ki delujejo na področju socialnega in zdravstvenega varstva.

Naloga MO Novo mesto: v celotnem procesu koordinirati aktivnosti med vključenimi ciljnimi skupinami in pripravo potrebne strateške dokumentacije za reševanje izzivov na tem področju ob hkratni izdelavi primernih finančnih mehanizmov.

Ukrep 9.3.: Skrb in pomoč ranljivim ciljnim skupinam pri vključevanju v družbo

Investicije:
- Izgradnja stanovanjskih enot oz. bivalnih skupnosti (manjše skupine 5 – 9 oseb) za odrasle osebe z zmerno ali težjo motnjo v duševnem razvoju in ob primerni podpori le tem omogočiti čim bolj samostojno življenje.
- Izgradnja dislocirane enote za dementne osebe v bližini Doma starejših občanov Novo mesto.
- Zagotovitev prostorskih kapacitet za premestitev delavnic pod posebnimi pogoji za varovance VDC iz sedanje lokacije v Bršljinu, saj sedanji prostori niso ustrezni za kvalitetno bivanje in delo za odrasle osebe z duševno motnjo.
- Zagotovitev primernih bivalnih pogojev s pomočjo neprofitnih stanovanj za ranljive skupine.

Programi:
- Razvoj programov za delovanje mladinskih centrov.
- Razvoj preventivnih programov za otroke in mladostnike s težavami v odraščanju.

Glavni deležniki v aktivnostih: javni in zasebni zavodi in institucije, NVO in druga društva, ki delujejo na področju socialnega in zdravstvenega varstva.

Naloge MO Novo mesto: koordiniranje aktivnosti med vsemi ciljnimi skupinami, ustvari pogoje za umestitev bivalnih enot in ostale potrebne infrastrukture za posebne ciljne skupine v prostor, a področju neprofitne stanovanjske politike je potrebno pristopiti k ustanovitvi posebnega sklada občine, aktivno politiko za mlade bo možno izvesti le s pomočjo financiranja iz različnih finančnih mehanizmov.

Preglednica 9: Kazalniki za področje zdravstvo in sociala

KAZALNIK	VIR	STANJE		
		2015	2023	2030
Št. prebivalcev/ambulanto družinske medicine	MONM	1796	1600	1500
Št. prebivalcev/zaposlenega v patronažnem varstvu	MONM	2611	2550	2500
Stopnja umljivosti zaradi samomorov/100.000 prebivalcev	NIJZ	**2016** 28	20	12
Št. bivalnih enot za ranljive ciljne skupine	MONM	0	1	2

III. steber: Gospodarske družbe in podjetništvo

Prednostno področje: Gospodarske družbe in podjetništvo

Strateški cilj 10: *Zagotavljati pogoje za nadaljnjo uspešnost velikih podjetij in okrepiti malo gospodarstvo ter kompetence zaposlenih*

Novo mesto je regijsko in nacionalno središče gospodarskega razvoja. Da bi sledili dolgoročni viziji in nadaljnjemu razvoju, so ukrepi posameznih področij stebra gospodarstvo usmerjeni v ohranjanje odličnosti velikih podjetij in v povečanje števila malih inovativnih podjetij.

MO Novo mesto danes sodi med gospodarsko uspešnejše občine države. Med največjimi slovenskimi izvozniki najdemo kar tri velika podjetja iz Novega mesta. Hkrati je izredna uspešnost velikih podjetij tudi nevarnost našega območja, saj je premalo razvito malo gospodarstvo (mikro in mala podjetja). To je segment, ki mu je potrebno nameniti veliko pozornosti in ga je potrebno podpreti pri razvoju. Potrebno je zagotoviti ustrezne infrastrukturne pogoje (obvoznice, komunalno opremljene cone), ki omogočajo rast podjetij.

- Zaradi vzdržnosti gospodarstva bomo stremeli k temu, da se poveča število prebivalcev.

- Poskrbeli bomo za ustrezne pogoje za delovanje podjetij, da bodo ustvarjala čim več novih delovnih mest.
- Podpirali bomo ustvarjanje novih delovnih mest predvsem v srednjih in malih podjetjih s poudarkom na inovativnosti in večji dodani vrednosti.

Slika 10: Pogoji za uspešno gospodarstvo

Ukrep 10.1.: Ustvarjanje kvalitetnih pogojev za razvoj malega podjetništva in ustvarjanja kvalitetnih delovnih mest.

Investicijska vlaganja:
- Nakup ali izgradnja podjetniškega inkubatorja in oddajanje poslovnih prostorov v najem s postopnim dvigovanjem najemnin.
- Infrastruktura za razvoj in raziskave.

Programi:
- Promocija ustvarjalnosti, podjetnosti in inovativnosti med mladimi (OŠ, SŠ, višje šole, mladi iskalci zaposlitve).
- Različni programi na šolah (krožki, izzivi, obiski podjetnikov…).
- Krepiti spodbude za potencialne podjetnike (podpora novim oblikam podjetništva, coworking mestom, startup programom, izdelovalnicam…).
- Subvencije, nagrade in promocija za nekatere deficitarne poklice ter poskus uravnoteženja ponudbe in povpraševanja po poklicih.
- Spodbujanje programov za dvig kompetenc mladih in zaposlenih.
- Razvoj tehničnih kompetenc (robotika, strojništvo …) in razvoj tehničnih ter inženirskih kadrov.
- Spodbujanje programov na področju podjetništva in gospodarstva: Podjetniški inkubator Podbreznik, SPOT, izobraževanj in usposabljanj podjetnikov in bodočih podjetnikov, sofinanciranje inovativnih podjetniških predlogov, Garancijska shema za Dolenjsko, Subvencija obrestne mere podjetniških kreditov, programa subjektov inovativnega podjetništva, Center razvoja, raziskav in inovacij JV SLO.
- Spodbujanje prenosa znanj in tehnologij velikih podjetij z MSP-ji in mladimi. Večje povezovanje gospodarstva in šolstva.

- Razvoj svetovalnih storitev v občini.
- Spodbujanje storitev in produktov domačih podjetij (cena pri naročilih ni edino merilo pri razpisih).
- Promocija domačih proizvodov (hrane) v lokalnih podjetjih.

Ključni deležniki v aktivnostih: MO Novo mesto, Razvojni center Novo mesto, Gospodarska zbornica Dolenjske in Bele Krajine, Območna obrtno-podjetniška zbornica Novo mesto, velika podjetja, MSP, višje šole in fakultete v NM, osnovne in srednje šole, Razvojno izobraževalni center Novo mesto.

Naloge MO Novo mesto: koordinacija ključnih deležnikov posameznih aktivnosti v opredeljenih programih, spodbujanje podpornega okolja pri razvoju podjetniških programov, spodbujanje izobraževalnih ustanov k razvoju programov ustvarjalnosti, podjetnosti in inovativnosti ter dviga kompetenc kadrov na področjih, kjer so potrebna investicijska vlaganja pa se vloga MO Novo mesto kaže v zagotavljanju sredstev za izvajanje.

Ukrep 10.2.: Zagotoviti ustrezne gospodarske površine (v gospodarskih conah, mestnem središču) za nadaljnjo uspešnost velikih podjetij in krepitev malega gospodarstva

Investicijska vlaganja:
- Zagotavljanje površin in pogojev za razvoj podjetij in malega gospodarstva s sprejemanjem, spreminjanjem in nadgrajevanjem prostorsko izvedbenih aktov.
- Komunalno opremljanje gospodarskih con po sprejetih prostorsko izvedbenih aktih z določitvijo prioritet in fazno gradnjo glede na izkazan interes investitorjev in lastnikov zemljišč za gradnjo objektov na zemljiščih v posamezni gospodarski coni.
- Zagotavljanje sredstev za izdelavo projektne dokumentacije in odkupe zemljišč v zvezi z izvedbo načrtovane komunalne opreme po sprejetih prostorsko izvedbenih aktih glede na predhodno določene prioritete in možnosti kandidiranja na razpisana sredstva za sofinanciranje tovrstnih investicij;
- Izvajanje komunalne opreme po posameznih zaključenih fazah z zagotovitvijo potrebnih sredstev za izvedbo komunalne opreme strani občine ali zainteresiranih investitorjev za gradnjo na podlagi sklenjene pogodbe o opremljanu z občino.

Programi:
- Opremljanje gospodarskih con za potrebe lahke industrije in obrtnih dejavnosti.
- Subvencije za boljšo izrabo prostorov za podjetja.
- Oživljanje mestnega središča za podjetniške dejavnosti.

Ključni deležniki v aktivnostih: MO Novo mesto, Razvojni center NM, GZDBK, OOZS Novo mesto, velika podjetja, MSP-ji.

Naloge MO Novo mesto: koordinacija potreb podjetnikov glede zagotavljanja ustreznih površin in pogojev za razvoj s sprejemanjem in spreminjanjem prostorsko izvedbenih aktov, zagotavljanje sredstev za nadgradnjo infrastrukture in komunalno opremljanje gospodarskih con po sprejetih občinskih podrobnih prostorskih načrtih (OPPN) in zniževanje stroškov komunalnega opremljanja zaradi pridobitve sredstev na razpisih za sofinanciranje komunalne opreme.

Preglednica 10: Kazalniki za področje gospodarske družbe in podjetništvo

KAZALNIK	VIR	STANJE		
		2015	2023	2030
Št. delovno aktivnih prebivalcev (po prebivališču)	SURS	14.834	15.100	15.310
Št. delovno aktivnih prebivalcev (po občinah delovnega mesta)	SURS	22.043	22.390	22.700
Št. družb	AJPES	914	1.034	1.050
Neto dodana vrednost na zaposlenega (povprečje v družbah v EUR)	AJPES	63.442	71.055	76.029
Št. podjetnikov	AJPES	999	950	1050
Stopnja registrirane brezposelnosti	SURS	11,6	6,5	6
Indeks delovne migracije	SURS	152,8	150	147
Komunalno opremljene površine (v gospodarskih conah) v ha	MONM	200	253	300

Prednostno področje: Turizem

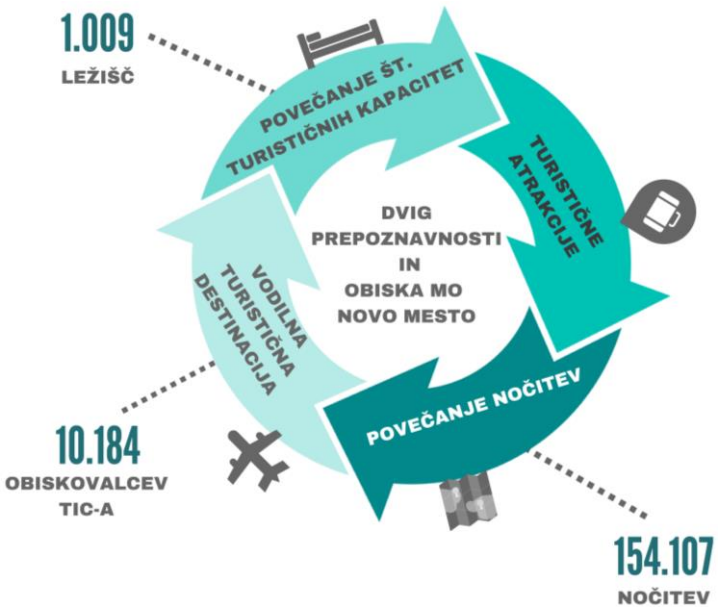

Strateški cilj 11: ***Dvig prepoznavnosti in povečanje obiska Novega mesta z okolico kot turistične destinacije s poudarkom na trajnostnem razvoju inovativne, doživljajske, aktivne ponudbe dediščinskega in zelenega turizma***

Novo mesto je edinstveno v Evropi po svojem halštatskem obdobju, ko je bilo eno najbogatejših mest tistega časa. Gre za področje z najdenim največjim številom situl, steklenih jagod, fibul in številnih grobov, kar potrjuje izjemno bogata arheološka dediščina z najdišči na Marofu ter bližnji okolici. Trgovina in obrt sta bila v zgodovini ključnega pomena za napredek in razvoj Novega mesta, zato ni naključje, da je tu industrija ena najpomembnejših panog, kar pogojuje tudi razvoj t. i. rastočega svetovnega trenda - industrijskega turizma. V skrbi za trajnostni razvoj mesta kot turistične destinacije je poleg urbanega središča potrebno načrtno ohranjati naravno okolje s porečjem Krke, Gorjance in podeželje. Navedene značilnosti pa se združujejo v turistično ponudbo, ki je namenjena različnim ciljnim skupinam, katerih skupni imenovalec je zdrav in aktiven način preživljanja prostega časa v urejenem in zelenem okolju.

- Zagotovili bomo pogoje za povečanje števila turističnih kapacitet (postelj) in posledično bo prišlo do povečanja števila nočitev (zlasti tujih gostov).
- Poskrbeli bomo za povečanje prepoznavnosti Novega mesta kot vodilne turistične destinacije na Dolenjskem in uredili bomo osrednjo turistično atrakcijo - Arheološki park Situla.

Slika 11: Dvig prepoznavnosti in obiska Novega mesta

Ukrep 11.1.: Ustvarjanje ugodnih pogojev za razvoj inovativne in kakovostne ponudbe trajnostnega turizma.

Investicijska vlaganja:
- Ureditev Glavnega trga s sistemskim vzdrževanjem zelenih in drugih javnih površin.
- Hiša tehnološkega napredka.
- Ureditev športno – rekreacijskega centra Češča vas.
- Urejanje kolesarskih poti, pešpoti in brvi.
- Izgradnja parkirišč za avtodome.
- Ureditev dodatnih športnih površin, otroških igrišč ter naravnega kopališča.
- Postavitev informacijsko-turističnih tabel.
- Odprtje turističnega info centra na Otočcu.

Programi:
- Spodbujanje gostincev h kakovostni ponudbi lokalnih pridelovalcev/dobaviteljev.
- Vzpostavitev stične točke, ki bo izboljšala poznavanje turistične ponudbe med ponudniki in omogočala medsebojno sodelovanje pri oblikovanju skupne ponudbe.
- Aktivnosti za dvig kakovosti turistične ponudbe z upoštevanjem vidikov trajnostnega (zelenega) turizma na vseh področjih (kulinarika, spominki, prireditve, transport, rekreacija, dopolnilne dejavnosti …).
- Spodbujanje dviga kompetenc zaposlenih v turizmu in gostinstvu za razvoj kakovostne ponudbe (sodelovanje s šolami, ponudniki).
- Ureditev vinske kleti za vodene degustacije z reprezentativnim naborom vin iz regije.
- Razvoj potencialov kulturnega turizma, ki povezan z ostalo ponudbo predstavlja vključevanje kulturnih elementov (koncerti, opere, muzeji, predstave) v turistično ponudbo, ki je namenjena kulturnim turistom.
- Izvajanje programov Strategije turizma MO Novo mesto: Kulinarika, cviček in turizem v zidanicah in Športno-turistične osi Krka živi.
- Aktivnosti za spodbujanje razvoja potencialov čebelarskega in gozdarskega turizma.

- Razvoj konkurenčne turistične ponudbe na turističnih in izletniških kmetijah (vključevanje kmetij v nabavne verige gostincev, povezovanje s TIC-em pri oblikovanju ponudb izletov, promocija turizma na podeželju).
- Ureditev naselja mobilnih hišk (npr. Adria Village) in infrastrukture za postavitev avtodomov PZA v sklopu Športno rekreacijskega centra Češča vas.
- Razširitev ponudnikov edinstvene oblike nastanitve v zidanicah.

Ključni deležniki v aktivnostih: MO Novo mesto, KS, TIC, javni in zasebni zavodi in institucije, NVO in druga društva, ki delujejo na področju turizma.

Naloge MO Novo mesto: koordinacija ključnih deležnikov posameznih aktivnosti v opredeljenih programih, spodbujanje turističnih ponudnikov pri razvoju kakovostne turistične ponudbe z nizko-ogličnim odtisom ter izobraževalnih ustanov s področja turizma in gostinstva, krepitev sodelovanja s turističnim gospodarstvom pri razvoju in promociji gostinskih in turističnih poklicev, na področjih, kjer so potrebna investicijska vlaganja, pa se vloga MO Novo mesto kaže v zagotavljanju sredstev za izvajanje.

Ukrep 11.2.: Razvoj in implementacija vodilne turistične destinacije povezane z ostalo turistično ponudbo

Investicijska vlaganja:
- Vzpostavitev Arheološkega parka Situla in navezava na mestno jedro

Programi:
- Razvoj in implementacija vodilne turistične destinacije, ki bo predstavljala najbolj prepoznavno točko Novega mesta in v katero so usmerjene vse promocijske aktivnosti. Hkrati predstavlja rdečo nit, na katero se veže vse ostala (turistična) ponudba občine.
- Vzpostavitev javnega potniškega prometa do turističnih točk.
- Ozaveščenost meščanov o pomembnosti turizma za družbeno blaginjo (vključevanje vseh starostnih skupin).
- Zagotovitev ponudbe in dogajanja za vse ciljne skupine in prebivalce (vključevanje starejših občanov).
- Povečanje privlačnosti kulturne dediščine s spodbujanjem zelenih delovnih mest.
- Razvoj poslovnega modela trajnostne čezmejne turistične destinacije in inovativna promocija območja Gorjancev.
- Izvajanje programov Strategije turizma MO Novo mesto: Arheološko-industrijska os Iz preteklosti v prihodnost in Gorjanci – zelENOgorje.

Ključni deležniki v aktivnostih: MO Novo mesto, KS, javni in zasebni zavodi in institucije, NVO in druga društva, turistični ponudniki, lastniki zemljišč.

Naloge MO Novo mesto: koordinacija ključnih deležnikov posameznih aktivnosti v opredeljenih programih, v okviru društev in dogodkov skrbeti za osveščenost lokalnega prebivalstva o pomembnosti turizma ter krepiti turistično miselnost in gostoljubje, na področjih, kjer so potrebna investicijska vlaganja pa se vloga MO Novo mesto kaže v zagotavljanju sredstev za izvajanje.

Preglednica 11: Kazalniki za področje turizem

KAZALNIK	VIR	STANJE		
		2015	2023	2030
Št. nočitev	MONM	96.317	127.138	154.107
Št. obiskovalcev TIC-a	TIC	5.360	7.933	10.184
Št. ležišč	SURS	859	939	1009

Prednostno področje: Kmetijstvo

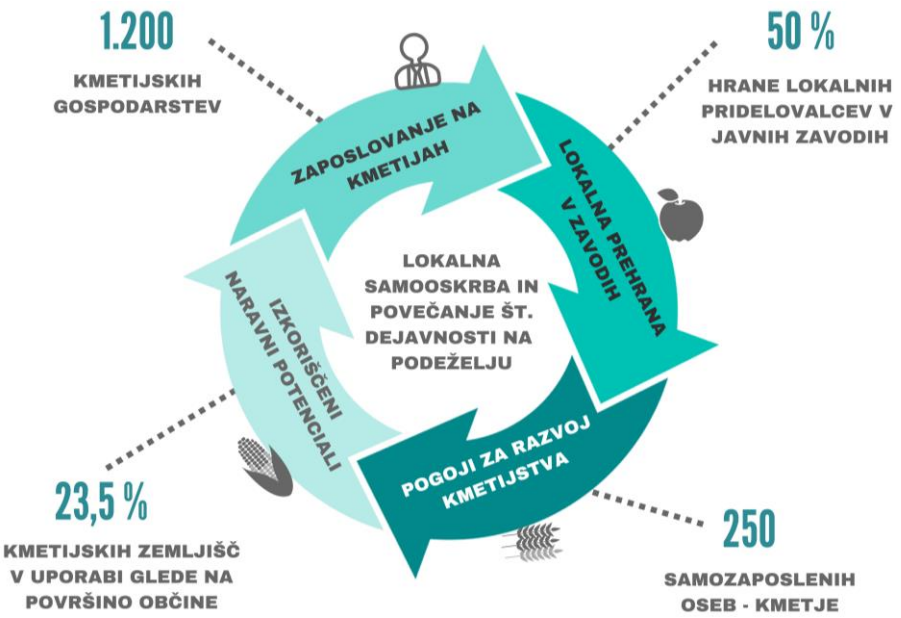

Strateški cilj 12: ***Večja lokalna samooskrba z zagotovitvijo kakovostnih dobrin kmetijstva in gozdarstva, povečanje števila raznolikih dejavnosti na podeželju in skrb za razvoj socialnega kapitala ter ohranitev identitete podeželja***

Podeželje predstavlja dobri dve tretjini površine MO Novo mesto in predstavlja tako imenovani »zeleni pas« občine. Gre za prostor, ki ga je tekom stoletij ustvaril kmet in kjer se kmetijske in gozdne površine prepletajo z območji naselij. Območje je pretežno ruralno, a so čiste kmetije kljub temu redke. Naravne danosti za razvoj različnih kmetijskih panog so ugodne. Neugodna pa je še vedno velikostna in posestna struktura (razdrobljenost kmetijskih zemljišč). Kmetije so predvsem samooskrbne in premalo tržno usmerjene.

Tudi na podeželju je treba dvigniti nivo kakovosti življenja ter spodbujati razvoj kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti ter pospeševati kmetijsko pridelavo. Nujno je povezovanje manjših pridelovalcev in njihov skupen nastop na trgu. V ta namen je treba uskladiti ponudbo in povpraševanje ter dati prednost lokalno pridelani hrani.
Za dolgoročno zagotovitev razvoja kmetijske dejavnosti je potrebno slediti novim razvojnim možnostim, dvigovati donosnost kmetijstva kot gospodarske panoge, obenem pa ohranjati manjše in srednje velike kmetije.

- Ustvarjali bomo pogoje za razvoj kmetijstva in s tem spodbujali samozaposlovanje ter zaposlovanje na kmetijah.
- Poskrbeli bomo za večji delež kakovostne lokalne hrane v javnih zavodih.
- Zavzemali se bomo, da bodo naravni potenciali našega podeželja čim bolje izkoriščeni.
- Poskrbeli bomo, da bo naše podeželje čim bolj prepoznavno po lokalnih proizvodih in kot kakovosten prostor privlačen za bivanje in za izvajanje gospodarskih dejavnosti.

Slika 12: Lokalna samooskrba in povečanje števila dejavnosti na podeželju

Ukrep 12.1.: Spodbujanje razvoja kmetij in s tem posledično preprečevanje zaraščanja podeželja

Programi:
- Povečanje obsega pridelave sadja in zelenjave ter sonaravne reje goveda z možnostjo povezav v zadruge.
- Izobraževanje pridelovalcev o okolju prijazni tržni pridelavi sadja in zelenjave.
- Subvencioniranje tehnoloških posodobitev na kmetijskih gospodarstvih.
- Spodbujanje samozaposlovanja na kmetijah skozi kontinuiran razvoj raznolikih dopolnilnih dejavnosti in povečanje kmetij z registrirano dopolnilno dejavnostjo.
- Skrb za razvoj socialnega kapitala: kmetije kot zaposlitvene priložnosti (bivalne enote, vključevanje ranljivih ciljnih skupin ipd.).
- Spodbujanje mladih za družabno življenje na podeželju s ciljem razvoja inovativnih idej za oživljanje podeželja.
- Podpore delovanju različnih interesnih skupin – neprofitnih društev in združenj.
- Ohranjanje in razvoj obstoječih notranjih možnosti podeželja, tj. naravne in kulturne dediščine.

Glavni deležniki v aktivnostih: javni in zasebni zavodi in institucije, posamezne kmetije, NVO in druga društva, ki delujejo na področju kmetijstva, gozdarstva in podeželja, MSP-ji, gospodarske družbe.

Nalogi MO Novo mesto: zagotavljanje sredstev za razvoj podpornih programov in povezovanje.

Ukrep 12.2.: Spodbujanje lokalne samooskrbe na področju prehrane in energetske oskrbe ter posledično zagotavljanje novih delovnih mest

Investicijska vlaganja:
- Ureditev centralne tržnice v Novem mestu.
- Vzpostavitev lokacij manjših lokalnih tržnic z navezavo na centralno tržnico v Novem mestu.
- Vzpostavitev zbiralnice za predelavo in hladilnice za prehranske pol izdelke.
- Vzpostavitev centralnega prostora za razrez zelenjave.

Programi:
- Finančni mehanizem spodbud za sonaravno kmetovanje.
- Subvencioniranje tehnoloških posodobitev na kmetijskih gospodarstvih.
- Povezovanje ponudnikov lokalno pridelane hrane.
- Neposredno povezovanje: kmet – gostinec – potrošnik.
- Prodaja na dvorišču (čim hitreje iz njive na krožnik), prodajne police na kmetijah.
- Vzpostavitev kratkih verig in zelenega javnega naročanja na področju kmetijstva in gozdarstva (zeleni zabojčki, lesni sekanci, predelava lesa).
- Programi za večjo promocijo in hitrejši ter kakovostnejši vstop pridelkov in hrane na trg.
- Vključitev prepoznane blagovne znamke v skupno promocijo.
- Spodbujanje porabe lokalno pridelane hrane v javnih zavodih.
- Medsebojno sodelovanje in povezovanje vseh stanovskih strokovnih združenj in organizacij.
- Osveščanje o pomenu zdrave prehrane.

Glavni deležniki v aktivnostih: javni in zasebni zavodi in institucije, posamezne kmetije, NVO in druga društva, ki delujejo na področju kmetijstva, gozdarstva in podeželja, MSP-ji, gospodarske družbe.

Nalogi MO Novo mesto: zagotavljanje sredstev za razvoj podpornih programov in povezovanje.

Ukrep 12.3.: Ohranjanje vitalnega podeželja in urejene kulturne krajine

Programi:
- Omogočanje prostorskega razvoja kmetij.
- Razvoj programov za preprečevanje zaraščanja kmetijskih zemljišč.
- Zaokroževanje kmetijskih zemljišč z namenom izboljšanja velikostne in posestne strukture kmetij.
- Program ohranjanja starih avtohtonih sort.
- Varstvo tradicionalne krajine in stavb ter ohranjanje identitete podeželja.

Glavni deležniki v aktivnostih: javni in zasebni zavodi ter institucije, posamezne kmetije, NVO in druga društva, ki delujejo na področju kmetijstva, gozdarstva in podeželja, MSP-ji, gospodarske družbe.

Nalogi MO Novo mesto: zagotavljanje sredstev za razvoj podpornih programov in povezovanje.

Preglednica 12: Kazalniki za področje kmetijstvo

KAZALNIK	VIR	STANJE		
		2015	2023	2030
Št. kmetijskih gospodarstev	SURS	**2010** 1121	1170	1200
Št. samozaposlenih oseb na kmetijah	AJPES	**2015** 186	200	250
Delež kmetijskih gospodarstev z 10 ali več hektarov kmetijskih zemljišč v uporabi (%)	SURS	**2010** 7,2	8,00	10,00
Št. kmetijskih gospodarstev prodaja preko posrednika	SURS	**2010** 161	200	200
Delež vključenosti lokalnih pridelovalcev v prehrani javnih zavodov (%)	MONM	/	30	50
Površina kmetijskih zemljišč v uporabi na kmetijski gospodarstvo (ha)	SURS	**2010** 4,7	5,0	5,5
Delež kmetijskih zemljišč v uporabi, glede na celotno površino občine (%)	SURS	**2010** 22,1	22,5	23,5

7. SPREMLJANJE STRATEGIJE

Za izvajanje SR MONM 2030 je odgovoren župan. Vodenje izvajanja SR MONM 2030 lahko z županovim pooblastilom prevzamejo podžupan ali direktor mestne uprave. Projekti opredeljeni v NRP-jih bodo izhajali iz SR MONM 2030, o izvajanju SR MONM 2030 pa se bo letno poročalo občinskemu svetu. V operativno izvajanje dokumenta je vključena občinska uprava, sistem javnih zavodov in služb v MO Novo mesto. Župan določi skrbnika za izvajanje SR MONM 2030, ki bdi nad izvajanjem, spremlja napredek, kazalnike, operativno pripravo poročil, koordinira vodje posameznih področij in projektov, išče dodatne vire za financiranje ukrepov SR MONM 2030 itd. Vodenje posameznih projektov prevzamejo vodje projektov iz oddelkov občinske uprave ali javnih zavodov in drugih javnih podjetij MO Novo mesto, če je to upravičeno.

Izvajanje SR MONM 2030 bo potekalo v sledečih korakih:

1. Tekoče spremljanje izvajanja (vodja SR MONM 2030).
2. Letno spremljanje (občinski svet MO Novo mesto).
3. Večletno spremljanje na nivoju ključnih obdobij, ki ga opravi občinski svet MO Novo mesto ob novelaciji SR MONM 2030.

SR MONM 2030 je dokument z dinamično vsebino, ki bo še med samim izvajanjem doživljala spremembe in dopolnitve, saj vnaprej ne morem predvideti vseh novih situacij. Novelacija SR MONM 2030 mora biti sprejeta na občinskem svetu MO Novo mesto na predlog župana.

Strategija razvoja MO Novo mesto

Izdala in založila
MO Novo mesto
Seidlova cesta 1
8000 Novo mesto

_____ 2018

Avtorji
(po abecednem vrstnem redu)
Franci Bratkovič
Simon Kovačič
Tjaša Kump Murn
Simon Jeraj
Aleksandra Pavlič
Jožica Povše

Sodelavci MO Novo mesto
(po abecednem vrstnem redu)
Aleš Berger
mag. Sandra Boršič
dr. Vida Čadonič Špelič
Andreja Češarek
Sara Drašković
Miloš Dular
Marko Habjan
Boštjan Grobler
Izidor Jerala
mag. Mateja Jerič
mag. Bojan Kekec
mag. Jože Kobe
dr. Iztok Kovačič
mag. Janja Macedoni
Ivica Menger
Alenka Muhič
Tončka Novak
Katarina Petan
Darja Plantan
Suzana Potočar
dr. Jana Saje Bolta
Aleš Šurla
Mojca Tavčar
Vera Vesely
mag. Janez Zore

Izvajalec
Razvojni center Novo mesto, d.o.o.

Fotografije
Arhiv MO Novo mesto

Obdelava besedila, vsebinska ureditev, oblikovana zasnova in prelom

Lektoriranje

Tisk

Naklada